

Tretji samoprispevek – naše prepričanje

Prvi samoprispevek – naše prvo dejanje, drugi – naša zavest, tretji – naše prepričanje, dokaz resnično humane družbe, v kateri solidarnost ni samo gola fraza, ampak odsev naših skupnih interesov, pa čeprav prispevajo ti samo nekaj kamenčkov k izgradnji celotnega mozaika naše socialistične družbe. Pravzaprav pomeni tretji samoprispevek samo nadaljevanje že dogovorjene in plebiscitarno sprejete odločitve za prvi in drugi samoprispevek, ki se izteka z letošnjim letom. Lahko smo ponosni na dosedanje sadove naših skupnih hotenj, in prav je, da se na tej poti razvoja ne ustavimo. Še prihajajo in še bodo prihajale nove generacije najmlajših. Kaj jim bomo postavili za temelj njihove rasti? In starejši občani pa slušno in govorno prizadeti? Tudi nanje moramo misliti! Za duševno prizadete otroke je treba poskrbeti tudi, ko odrastejo... Na vse so mislili v operativnem štabu za pripravo tretjega samoprispevka v ljubljanskih občinah, ko so pripravljali sklep o razpisu referenduma. S sprejemom sklepa na zadnji skupščini v začetku novembra je bila končana javna razprava v krajevnih skupnostih in delovnih organizacijah. Videti je, da so delovni ljudje in občani zelo resno prereševali predlog o tretjem samoprispevku. Rezultat so številne pripombe, ki so jih odgovorni upošte-

vali pri končnem oblikovanju programa, za katerega urešničitev naj bi v petih letih zbrali sredstva z 1,5-odstotnim samoprispevkom od 1. januarja 1982 dalje. Ob upoštevanju pripomb so v program poleg 34 že načrtovanih objektov vključeni še ena šola, en vrtec in priprava štirih dokumentacij za poznejšo gradnjo. Glede na pripombe občanov o pre nizko postavljenem cenzusu so sprejeli predlog, da samoprispevka ne bodo plačevali delovni ljudje in občani, katerih čisti osebni dohodek ali pokojnine ne presegajo 8000 dinarjev (prej 700 dinarjev) ali če dohodek na družinskega člana ne presega 400 dinarjev (prej 3500 dinarjev). Vsako leto bodo seveda cenzus uskladjili z rastjo osebnih dohodkov v Ljubljani. Plačevanja samoprispevka so oproščeni tudi kmetje s kmetijami v četrti davčni kategoriji. V javni razpravi je bila tudi dokončno sprejeta miselnost, da združenega dela ne moremo in ne smemo dodatno obremenjevati s prispevno stopnjo, temveč le toliko, kolikor je dogovorjeno v planskih dokumentih. Interesne skupnosti v letu 1982 ne bodo prispevale svojega deleža v okviru načrtovanega programa, pač pa bodo to svojo dolžnost izpolnile v tem srednjeročnem obdobju.

Odločitev je v naših rokah.

Živa Drole

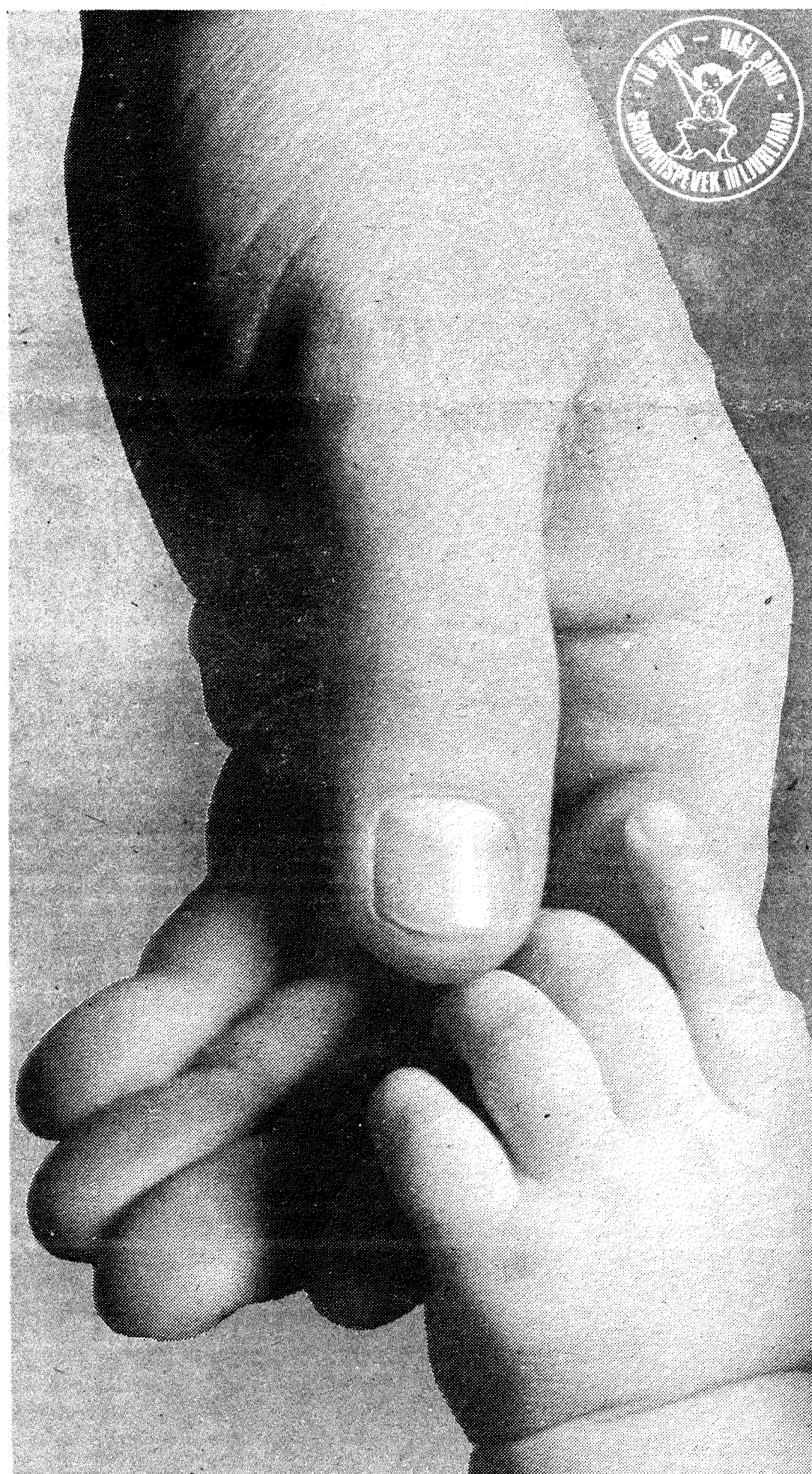

Foto: J. Čurin

Samoprispevek je solidarnostni vir združevanja sredstev. Z njim lahko naše mesto Ljubljano obogatimo ne samo na področju vzgoje in izobraževanja, vzgoje in varstva otrok, ampak tudi zdravstvenega varstva in kulture. Zrno na zrno – pogača, dinar na dinar – palača. To je že star pregovor. Oba dosedanja samoprispevka v Ljubljani sta ga potrdila.

Referendum za uvedbo tretjega samoprispevka v Ljubljani bo v nedeljo, 22. novembra 1981, med 6. in 19. uro.

Odločamo se za veliko dejanje. Priti na volišče je naša dolžnost, glasovati po svoji presoji pa naša pravica. Kako se bomo odločili: sebi in družbi v prid?!

Ž. D.

ZA

NAS

Izmenjava stališč in izkušenj

Delovna skupina predsedstva CK ZK Jugoslavije, v kateri so bili člani CK ZKJ Džemal Šarac, izvršni sekretar P CK ZKJ Milan Daljević, izvršni sekretar P CK ZKS Ljubo Jasnić, Branko Panjak in Vuk Obradović, je končala dvodnevni obisk v SR Sloveniji.

Delovna skupnost, ki sta jo sprejela France Popit, predsednik CK ZKS, in Viktor Avbelj, predsednik predsedstva SRS, je bila na pogovoru na CK ZKS in na komiteju mestne konference ZKS Ljubljana, potem pa v Novem mestu na občinski konferenci ZKS, v krajevni skupnosti Center in v delovni organizaciji za PTT promet.

Na pogovorih, ki sodijo v priprave na 12. kongres ZKJ in med sklepne razprave o novem zveznem zakonu o ljudski obrambi, so izmenjali stališča in izkušnje s področja delovanja SLO in družbene samozastite v Sloveniji. Posebej so se zanimali za delovanje komitejev za SLO in družbeno samozastito ter za njihovo uspešno vključevanje v socialistični samoupravi sistem.

Obravnavali so aktualna vprašanja uredništev družbene samozastite, posebej narodne zastite in obrambnih priprav v SR Sloveniji.

Center za informiranje
CK ZK Slovenije

Vredno je razmisliti in analizirati

Pri pregledovanju in študiju dokumentov iz narodnoosvobodilnega boja na območju desnega brega reke Soče in Nadiže sem zasledil več pomembnih podatkov v zelo bogati zbirki oddelka NOV – Instituta za zgodovino delavskega gibanja Ljubljana. Iz fascikla 291 b/I sem izbral dva dokumenta. Oba vsebujeta po eno pesem. Napisala sta ju partizana, začetnika v pisanju pesmi. Ena je pesem Briški partizan, druga pa Mi gremo naprej. Pod prvo je podpis Zivko, pod drugo pa partizan Mirko. Ne ena in ne druga me nista pritegnili s svojo pesniško vrednostjo, temveč z vsebino, motivi in čustvi, ki so vodila verjetno še mlada partizana, da sta napisala pesmi. S podpisom 'partizan Mirko' sem zasledil še nekaj pesmi. Oba pisca sta s pesmi izrazila več želja. Pomembno bi bilo vedeti, v katerem vojnem času sta svoja hotenja izražala na takšen – pesniški način.

Na hitro se mi vsiljuje več vprašanj, na katere bi bilo koristno dobiti odgovore. Na primer

– Kdo sta ta dva partizana? Kje sta se bojevala in zakaj sta svoja razpoloženja in čustva tako izražala?

– Komu sta namenila svoje pesmi? Ali sta javno nastopala z njimi? Kakšna je vrednost pesmi, ki jo napiše človek brez vseh šolskih možnosti za kulturno in vzgojno delovanje?

Mnenja sem, da bi naši šolarji, pionirji in mladina lahko najkoristneje ter najgloblje odkrivali in analizirali takšne samonikle pesnike iz NOB. Kajti v teh pesmicah je izražen del zgodovine iz NOB, kulturne ravni naših ljudi, etične človeške vrednosti, patriotizem in ljubezen do svoje domovine ter nujnost boja proti sovražniku. Brez dvoma je, da sta pesmi, napisani med NOB in na območju Soče, Goriških Brd ali Beneške Slovenije. Prav zato bi šole na tem območju verjetno najlažje izvedle temeljitejšo analizo pesmi iz tistega časa.

Mi gremo naprej

*Mi gremo naprej!
Skozi boje, mraz, nešteta trpljenja.
Pred nami gre zarja življenja
Pred nami svoboda brez mej.*

*Tovariši, zberimo, združimo naše moči,
poslednje okove naj zdrobi naša pest.
Iz slovenskih trgov, vasi in mest
naj tujec pred uporno puško beži.
Revolucija za prostost nas kliče!
Pred nami je jasna začrtana pot:
Združimo fašizem, pijavke, biriče
da po s krvjo napojeni zemlji prost nam bo hod.*

*Naprej, naprej v napad!
Predolgo smo hlapci prosili,
za prošnje kaj smo dobili?
s pestjo v obraz in brce odzad.
Hej mladci, ki danes za pečjo še sedite
in le od vinskih duhov zavre vam mlada kri,
k nam, v gore, v gozde narod vas kliče,
svobode kovati mi moramo vsi.*

Partizan Mirko

FRANC ČRNUGELJ-ZORKO
Ljubljana

Kdo je bil Matija Gržina-Silvo?

Pri branju sobotnih prilog v DELU avgusta letos sem naletel na podlistek z naslovom »Ogledalo časa« Matije Gržine.

To ime mi je bilo že nekoliko znano, pri nadaljnjem branju pa sem prišel do spoznanja, da je bil Matija v mladosti pri stricu v moji vasi za pastirja. Čeprav sem bil takrat še zelo mlad, se ga še prav dobro spominjam, posebno so mi ostale v spominu besede njegovih sošolcev, ko so govorili, da je Matija v

šoli po znanju iz nekaterih predmetov prekašal učiteljico, ker je bil izredno inteligenten.

Ko sem bil že v partizanih, to je bilo konec 1943. leta, sem ga srečal na Krasu. Govoril je na nekem mitingu o politični situaciji pri nas in v svetu. Po mitingu sva se srečala in spoznala. V pogovoru ga je najbolj zanimalo, kaj delajo, kje so in če so še živi njegovi sošolci in prijatelji. Od tega dne dalje ga nisem več videl. Po vojni sem zvedel, da je padel v Cerknem ob napadu sovražnika na partijsko šolo.

Vse do tega časa, ko sem prebral v DELU, nisem vedel, kje je bil pred vojno in kakšne funkcije je opravljal med NOB. Pri srečanju z njim o sebi ni govoril.

Ne mislim ponavljati že napisanih besed o njem, vendar ne morem mimo tega, kar je napisala Živa v DELU, da je Matija umrl vse preveč anonimno, kljub temu, da je delal in imel zveze že 1941. leta z visokimi političnimi funkcionarji. Presenečen sem, da se šele danes, toliko let po njegovi smrti (vsaj prej nisem nikjer zasledil) piše o njem in njegovem delu.

Iz njegovih biografskih podatkov je mogoče razbrati, da je bil Matija dve leti v republikanski armadi v Španiji kot komandir čete s činom poročnika, ter sprejel v KP leta 1937. Ob prihodu domov v Knežak leta 1941 je takoj začel organizirati in pripravljati mladino na oboroženo vstajo.

Že pred kapitulacijo Italije je bil od pokrajinskega komiteja KPS za Primorsko dodeljen za instruktora za vzgojo kadrov in avgusta istega leta določen za sekretarja Pivškega okrožja. Iz teh skopih podatkov lahko sklepamo, da je bil Matija med prvimi pionirji NOG na Primorskem.

Mislim, da bi o takem revolucionarju naša javnost morala kaj več vedeti. Upam, da ga njegovi krajan v ZB Pivke niso pozabili, mogoče so mu tudi postavili kakšno skromno spominsko obeležje.

MIRKO SLIVAR
Ljubljana

Slovenska, jugoslovanska in partijska zastava so tovor!?

Sedemindvajsetega septembra 1981 smo člani mladinske partizanske pohodne enote Rašiška četa, ki je stalna oblika delovanja OK ZSMS Ljubljana Bežigrad, prispeli na železniško postajo v Sevnici.

Trideset mladih, ki so v treh dneh prehodili več kot 70 kilometrov poti 14. divizije, je čakalo na vlak za Ljubljano.

Vlak (Celje 315-211) je pripeljal z zamudo, približno ob 19.30. Med vstopanjem, ko sta bili že dobri dve tretjini mladih na vlaku, je pritekel železničar-sprevodnik in zahteval, da zastave (slovenska, jugoslovanska in partijska) ne smejo na vlak, češ da je to tovor za tovarno železnico. Kljub prepričevanju, da je bilo to dosedaj še vedno mogoče, da gre tudi za odnos do zastav, je izjavil, da zastav ne pusti v vagon, da je naša stvar, kako jih spravimo. Dal je znak, naj vlak krene. Kljub prošnji, naj vlak ustavi, ker sta bili dve tretjini pohodne brigade v vlaku, tretja pa še na peronu, je ponovil, da se ga stvar ne tiče in ostalim iz vlaka ni dovolil izstopa.

Tako je na postaji v Sevnici ostalo 7 mladincev z zastavami, ki niso smeli na vlak.

Tudi pogovor s postajnim načelnikom ni prinesel rešitve. Izjavil je, da zastave ne smejo na vlak, da je imel železničar prav, in da je za njegovo ime nemogoče poizvedeti. Pokazal ni prav nobene pripravljenosti, da pomaga iz zadrege.

Skupina mladih v vlaku je sprevednika prepričevala še naprej, vendar ni popustil, prav tako ni hotel povedati imena. Po posvetu so se pohodniki odločili, da počakajo v Zidanem mostu na druge.

Ob 20.20 je v Sevnico privozil brzi vlak za Ljubljano, poln ljudi, vendar je vseh 7 pohodnikov-mladincev skupaj z zastavami brez težav vstopilo.

K sreči je vlak ustavil v Zidanem mostu, tako da je bila brigada popolna, ko so vstopili še drugi.

OK ZSMS Ljubljana Bežigrad

Ali res »partijski« tečaj?

Odmev na sestavka o krajevnem prazniku KS Podgorje in Slovenj Gradec, 36. številka TV-15

V rubriki Iz naših krajev sem v 36. številki TV-15 zasledil sestavka Adolfa Ankona in T. Jurača, ki navajata, da je praznik v spomin na partijski tečaj za skojevske aktiviste, ki je bil avgusta 1944. leta na Graški gori. Pri tem me moti navedba, da je bil to »partijski« tečaj za skojevske aktiviste, saj so bili mladinski in skojevski aktivisti zelo redki člani KPS, vsaj v tistem času. Šaleško-mislinsko okrožje je v avgustu 1944 imelo devet krajev in po seznamu skojevskih-mladinskih aktivistov, ki ga imam iz tistih časov, razen vodje ali organizatorjev tečaja (Zdenko, Danica, Badovinec) ni bilo članov partije. Iz seznama je razvidno, da so bili sekretarji okrajnih komitejev SKOJ ali predsedniki okrajnih odborov ZMS člani Skoja, nekateri med njimi pa so bili sprejeti med skojevce šele na tečaju, ki je bil v avgustu 1944.

Seznam okrajnih aktivistov za Šaleško-mislinsko okrožje:

Okraj Sv. Jedert : Jožek, Ivica
Sl. Gradec : Elica
Podgorje : Sabina
Šmartno : Bojan
Mislinja : Vera
Velenje : Lenčka
St. Ilj : Vlada, Malči
Šoštanj : Janja
Topolštica : Ivan

Drugo, kar me pri tem navajanju moti, pa je kraj, kjer je bil skojevski tečaj. Ni bil na Graški gori, kot piše. Kot udeleženec si upam trditi, da je bil v Šmiklavžu v bližini šmiklavške cerkve pri Elici, končali pa smo pri Kotniku, od koder so nas poslali na navedene okraje. Ni prav, da je Podgorje s Šmiklavžem vedno v neki »senci« ali Graške gore ali pa Pohorja. Ne želim zmanjševati pomena Graške gore, saj mi je kot udeležencu 14. divizije ostala dobro v spominu. Menim pa, da ne bi smeli pozabiti tudi na tiste, ki so nas hranili, posebno še Lampretov Šmiklavž ter takratne Visočnike, Maroške, Mostnarje, Kotnike, Prličje, Daniele in druge.

Krajanom Podgorja želim še veliko uspehov, nekdane aktiviste skojevce pa vabim, da se mi oglasijo!

JOŽE PETRIČ-JOŽEK
Čevljarska 30
Koper

Komisiji za vojaške invalide in socialno-zdravstveno vprašanje pri predsedstvu RO ZZB NOV Slovenije obveščata članstvo vojaških invalidov in borcev NOV, da imamo v domu Svoboda, zdravilišču vojaških invalidov in borcev NOV Slovenije v Strunjanu še dovolj prostih mest za oddih vojaških invalidov in borcev NOV ter njihovih družinskih članov.

Po dogovoru z upravo-recepcijo doma si lahko zagotovite krajše ali daljše bivanje. Cena oddiha za člane ZB in VI od 1. 10. 1981 do 31. 3. 1982 je 344 din, za druge – nečlane 395 din, turistična taksa znaša 7 din. V ceno oddiha je všteta uporaba ogrevanega bazena z morsko vodo. V zdravilišču zdravijo in imajo že lepe uspehe pri lajšanju bolečin in krepitvi zdravja ortopedskih, pljučnih, srčnih in drugih obolenj.

Vse informacije dobite pri upravi doma ali po telefonu (066) 75-881 Strunjan ali pismeno 66320 Portorož Dom »Svoboda«, zdravilišče vojaških invalidov in borcev NOV v Strunjanu.

Vojaški invalidi, borci NOV in njihovi družinski člani izkoristite možnosti, ki vam jih nudi naš dom v zimskem času kot obmorsko klimatsko zdravilišče.

Komisiji za VI in socialno-zdravstveno vprašanje pri predsedstvu RO ZZB NOV Slovenije

Nepozabna in prijetna doživetja

Nikakor ne morejo zbledeti spomini na tiho naše prostovoljno delo in prizadevanja za čim večjo storilnost. Bilo je takrat, ko so potrebe zahtevale od nas, da na delovnih mestih zavestno napnemo vse moči, da čimprej odpravimo posledice sovražnikovega pustošenja med NOB.

Tako je leta 1947 med drugimi v sprevedu prvomajske parade v Ljubljani korakalo tudi precejšnje število udarnikov iz Slovenije, prvi udarniki iz delovnih organizacij. V ortopedskem zavodu 4. armade v Ljubljani so bili razglašeni trije udarniki. Koroška delavnica je pod mojo odgovornostjo mojstra za visoko kvaliteto delo celo preseгла normo. Iz mi-zarske delavnice je bil eden udarnik.

Tega dne smo bili udarniki povabljeni na slovesno večerjo na predsedstvo prve slovenske vlade, ki ji je predsedoval tovariš Boris Kidrič. Vse je potekalo v res tovariškem in prijateljskem ozračju. Še posebno nas je prijazno nagovoril tovariš Franc Leskošek-Luka, takratni minister za industrijo. Srečanje sta še popestrila operna pevca Vilma Bukovec in Rudolf Franc. In tudi najbolj vneti plesalci smo ob klasičnih plesnih melodijah orkestra prišli na svoj račun.

Drugo prijetno srečanje s Francem Leskoškom-Luko in drugimi visokimi funkcionarji, ki mi je ostalo v spominu, je bilo ob razstavi naših izdelkov.

V 29. številki TV-15 pa sem prebral sestavek Milenka Straška Zemljo tratimo brez vesti, v katerem v pogovoru s tovarišem Leskoškom niza vrsto pomembnih in za naš čas žgočih vprašanj, ki pekljo nepravilnosti v našem gospodarstvu. Razvijati nesebičnost in odklanjati dobičkarstvo, kakor v tistih prvih udarniških časih, bi morala biti parola vseh odgovornih. Misliti bi morali na posledice brezvestnega ravnanja z zemljo na eni strani in na trošenje dragih deviz na drugi, pa še cela vrsta nepravilnosti. Vse to boleče vpliva na poštenega delovnega človeka naše družbe, ki je prispeval bogat delež v korist skupnosti.

Danes prenekaateri prejemamo za naše marljivo delo in strokovno sposobnost le skromen delež priznanja v gotovini. Mnogi brez pravega poklica pa se hvalijo z nerazumljivo visoko pokojnino, poleg še dodatnega bogatenja.

JOŽE ŠČEK
Mirje 15
Ljubljana

Za mir in proti vojni

Napak bi ravnali, če ne bi uvideli, da gre po vsej zahodni Evropi – romunski primer pa je dokaz, da tudi po vzhodni – vse širši in vse globlji val mirovnega gibanja, ki je imel svoje začetke proti koncu oktobra meseca ob prvih večjih in organiziranih mirovni manifestacijah po mnogih mestih zahodne Evrope, v Bruslju, Bonnu, Londonu, Rimu in drugih mestih.

Da nikakor ne gre za nekakšno muho enodnevnico, za občasn izbruh mladinskega nezadovoljstva priča nevarnosti oboroževalne tekme ali pa za pobude nekakšnih pacifistov, govore množične udeležbe najširših plasti prebivalstva posameznih dežel na demonstracijah proti vojni, kar dokazuje izjemno široko množično ter politično bazo teh demonstracij. Da se val po Evropi še nikakor ne kani umiriti, priča velikanski protivojni shod španskih demokratičnih sil v Madridu, ki je priklical za zborna mesto kar pol milijona ljudi.

Vredno je ob tej priložnosti omeniti in tudi poudariti nekatere izjemno pomembne posebnosti našega časa, ki se pokažejo prav ob takih ljudskih manifestacijah proti vojni in oboroževalni tekmi. Pred nekako pol stoletja je svet prav tako kot danes živel v strahu pred nevarnostjo vojne, ki je vse bolj dajal pečat takratnemu stanju na svetu. V tedanjem času je bilo nemško glavno mesto in druga mesta pogosto prizorišče grozečega razkazovanja velikanske vojaške moči Hitlerjevega rajha. Ulice nemških mest so odmevale od korakov sto tisočev vojakov in tisočev tankov in topov, »Sieg-heil« pa je bilo geslo, ki je pretresalo vso Nemčijo. Danes je podoba Nemčije povsem drugačna. Glavno mesto zahodne Nemčije Bonn je bilo v oktobrskih dneh prizorišče ene najbolj mogočnih

povojnih manifestacij v Evropi za mir in proti jedrski oborožitvi, Tristo tisoč zahodnih Nemcev iz vseh delov države, pripadnikov obeh spolov, privrženecv raznih političnih strank in prepričan, mladih in starih, vendar pretežno mladih, je manifestiralo za mir in proti vojni. Ni bila to manifestacija, ki bi šla v prid enega ali drugega vojaškega bloka, nasprotno, osrednje geslo »Dol Pershing 2, dol SS 20«, je bilo viden dokaz poglobitve usmeritve bonnskih manifestacij za mir.

Morda bi kazalo še posebej poudariti, da je ena izmed bistvenih značilnosti najnovejšega gibanja za mir prav njegova izrazito protiblokovska usmeritev. Proti oborožitvi enega in drugega bloka, proti oboroževalni tekmi obeh, za odpravo blokovskih trenj, so šle to pot množice v skoraj vseh državah zahodne Evrope na ulice. Ze od prvega dne je bilo torej očitno, da nikakor ne gre za osamljene pojave nekakšnih pacifističnih nestrpnosti, pač pa gre zlasti to pot za kar najširše množično politično gibanje sto in stotisočev, ne glede na vse politične in svetovnonazorske in druge razlike, ki jih sicer ločujejo. Vrh tega je prav tako očitno, da je sedanje gibanje v mnogih deželah močno prešlo okvire zgolj posamičnih strank, četudi je očitno, da mnoge stranke skušajo izkoristiti najnovejše protivojno gibanje za svoje politične namene, medtem ko si druge spet prizadevajo njihovo dejavnost čimbolj prilagoditi in uskladiti s težnjami množic, ki so se tako občutno izrazile na številnih manifestacijah za mir.

Tako je zahodnonemški kancler Schmidt prav pod vtisom mogočnih mirovni manifestacij v njegovi deželi javno izpovedal, da njegova vlada teži k miru, pri tem pa izhaja iz načela o ravnotežju sil med blokoma, hkrati pa

tudi iz spoznanja nujnosti dialoga, ki naj pripelje do razorožitve in do spuščanja oboroženega ravnotežja na čim nižjo raven. Te besede so tem bolj pomembne, ker so izrečene le dva tedna pred pomembnim srečanjem Schmidta s sovjetskim voditeljem in ob vse bolj zaskrb-ljujočem razkazovanju vojaške moči obeh velesil, o čemer priča tako navzočnost sovjetske podmornice v švedskih vodah kot zastrašujoči manevri ameriške vojske na Bližnjem vzhodu.

Mnoge ocene pomena sedanjega mirovnega gibanja utegnejo izhajati iz ugotovitve, da je bil povojni čas poln podobnih pojavov protivojnih manifestacij, pa so se vsi izničili ob nenehni oboroževalni tekmi velesil in blokov. V resnici traja že polnih 34 let nezadržna in doslej z ničemer zadržana oboroževalna tekma. Hkrati je bil svet priča mnogoterih prizadevanj za ustavitve oboroževalne tekme. Vrhunec takih prizadevanj je bilo posebno zasedanje svetovne organizacije o razorožitvi na pobudo neuvrščenih držav. Iz istih pobud teko priprave na novo, drugo zasedanje svetovne organizacije o razorožitvi.

Če tem pobudam dodamo sedanji val protestov po svetu proti vojni in za mir, katerega središče je v zahodni Evropi, ker je le-ta najbolj neposredno prizadeta sprico nameravane jedrske oborožitve evropskih članic blokov, potem postaja očitna pomembna novost – vprašanje miru in vojne, vprašanje ustavitve oboroževalne tekme, vse bolj odločno prehaja iz ozkih krogov strokovnjakov v roke milijonskih množic v roke resnično miroljubnih sil, ki dobivajo prav v teh dneh dokaze njihove množičnosti.

Drago Košmrlj

Še ne dovolj resno

Kako naj bi se razvijale republike in pokrajini v letu 1982? Ali so njihovi načrti usklajeni z osnutkom resolucije o gospodarskem in družbenem razvoju Jugoslavije? Ti dve vprašanji sta gotovo pomembni. V preteklosti so si bili posamezni načrti močno navzkriž, kar je večkrat oteževalo vodenje enotne gospodarske politike.

Seveda so posamezni odstotki v razvojnih načrtih za prihodnje leto tudi tokrat različni. V Črni gori računajo na največje povečanje izvoza v državi. Menijo, da ga bodo povečali kar za 12,6 odstotka. Največ naj bi k temu prispevali barvna metalurgija, lesna industrija, gostinstvo in turizem.

To ne bi bilo nič narobe, če v sami republiki nekateri ne bi dvomili o uresničitvi takega cilja. Za sedaj, kot trdijo, manjkajo predvsem ukrepi, s katerimi bi spodbudili tak izvoz. Sicer pa je treba reči, da je Črna gora ustvarila doslej komaj poldrug odstotek celotnega jugoslovanskega izvoza in da je v tujini zadolžena tako rekoč do vratu. V tem srednjeročnem obdobju bo morala odplačati za več kot milijardo dolarjev dolgov, kar nikakor ni malo. Samo leta 1982 bo treba za dolgove in obresti odšteti več kot 200 milijonov dolarjev, zato je povečan izvoz več kot nujen. Posebno še, če mislijo povečati tudi uvoz, pa čeprav samo za en odstotek.

V Bosni in Hercegovini načrtujejo bolj umirjen izvoz blaga in storitev. Leta 1982 naj bi bil večji od letošnjega za sedem odstotkov. V tej republiki se zavzemajo zlasti za povečanje investicijskih del v tujini. Trdijo, da imajo Energoinvest in nekatere druge organizacije na tem področju še velike možnosti. Pri uvozu bodo močno priškrinili, čeprav se nekaterim tujim surovinam, reprodukcijskemu materialu in drugemu ne bodo mogli povsem odpovedati. Na uvoznih listah so tudi pšenica, zdravila in še nekateri predmeti, ki jih na trgu ni mogoče pogrešati. Na Hrvaškem naj bi izvoz blaga povečali za osem od-

stotkov. V tej republiki sodijo, da bo tak porast težko doseči. Sestavljenci osnutka resolucije postavljajo celo vrsto pogojev. Najprej menijo, da večjega izvoza ne bo, če ne bo realnega tečaja dinarja, če izvoza ne bodo učinkovite spodbujali in če v državi ne bo deviznega trga. Zahtevajo več posojil za izvoz iz primarne emisije. Drugače naj bi po njihovem obravnavali težave, ki zadevajo naftno gospodarstvo. Spisek tako imenovanih pogojev pa s tem ni izčrpan. Vse to je v glavnem naslovljeno na zvezne organe, ki naj bi zato pač čim bolj poskrbeli. Kaj bodo za večji izvoz postorili v sami republiki pa se sedaj še ni tako jasno.

Zanimivi so načrti obeh pokrajin. Če se hrvaška resolucija razlikuje od drugih po številnih postavljenih pogojih, se vojvodinska po znatnem zmanjšanju uvoza. V prihodnjem letu naj bi bil manjši od letošnjega kar za 11 odstotkov. To je seveda zelo dobro, saj se v teh mesecih bijejo prav na tem področju z največjimi težavami. Tudi izvoz nameravajo Vojvodinci precej napeti, saj naj bi porasel za osem do deset odstotkov. Razumljivo, da računajo zlasti na izvoz kmetijskih pridelkov, za katere pa vsaj letošnjo jesen niso kaj prida poskrbeli, tako da bo njihov tovrstni izvoz prihodnje leto prav gotovo vprašljiv. Vsaj količinsko.

Na Kosovu so bolj skromni. Izvoz naj bi povečali za sedem, uvoz pa za 6 odstotkov. Taka razmerja seveda niso dobra, in vprašanje je, če so sploh stvarna. Pokritost izvoza z izvozom naj bi znašala prihodnje leto vsega 55 odstotkov. To pa je premalo. V pokrajini so z razpravami sele na začetku in lahko se zgodi, da se bodo še drugače opredelili, vsaj kar zadeva poslovanje pokrajine s tujino.

Treba pa je reči, da na takšno pokritost izvoza z uvozom, kot na Kosovu računajo tudi v Makedoniji. Rast izvoza naj bi bila sicer dvainpolkrat večja od rasti proizvodnje, vendar pa naj bi dokaj naglo naraščal tudi uvoz. Trdijo, da je

večji uvoz reprodukcijskega materiala nujen, če naj zadrži sedanjo rast industrijske proizvodnje. Delno bi se po njihovem lahko odpovedali le uvozu opreme.

Tej se nameravajo odpovedati tudi v Srbiji, kjer načrtujejo sedemodstotno povečanje izvoza. Uvoz, ki naj bi naraščal za tri odstotke, naj ne bi ogrozil plačilne bilance. Reči pa je treba, da nameravajo v republiki največ skrbj nameniti uvajanju novih delovnih izmen v proizvodnji, posebno v tisti, ki dela za izvoz. V načrtu imajo dajanje olajšav izvozno usmerjenim delovnim organizacijam. Opredelili so se celo za povečanje osebnih dohodkov zaposlenih v izvoznih delovnih organizacijah, in to za precej več kot v drugih delovnih kolektivih.

S tem so se vsaj po teh ukrepih v Srbiji še nekako najbolj približali prizadevanjem v naši republiki. Slovenski izvoz naj bi bil realno večji od letošnjega najmanj za šest odstotkov, medtem ko bi bil uvoz manjši od tistega, ki naj bi ga dosegli v letu 1981.

Govorili bi lahko tudi o drugih predvidevanjih gospodarskega in družbenega razvoja republik in pokrajin v prihodnjem letu. Toda izvoz je naša poglobitna naloga, in njemu naj bi bila namenjena naša osrednja skrb. V zvezni resoluciji piše, naj bi naš skupen zunanjetrgovinski primanjkljaj v letu 1982 znašal pol milijarde dolarjev. Načrtovalci so dolgo omahovali, ali naj to zapišejo ali ne. Menili so, da bi kazalo izvoz že prihodnje leto popolnoma izravnati z uvozom.

Če sedaj seštejemo republiške in pokrajinske načrte za prihodnje leto, lahko ugotovimo, da naš primanjkljaj ne bi znašal pol milijarde, marveč kar milijardo in pol. Upati je seveda, da do tega ne bo prišlo in da se bodo v republikah in obeh pokrajinah še pravočasno stregli, kajti takšnega primanjkljaja naša država ne prenese. Očitno še tako ostra opozorila doslej niso zalegla v nekaterih okoliših.

Darko Marin

Vroče – hladno

Tako je naslov radijski oddaji, ki je v prvi vrsti namenjena mladim, z veliko različne moderne glasbe in sproščenega pogovora o vsem mogočem. Minuli petek je poleg ostalega tekla beseda, tudi o obisku predstavnikov naše mladine v Gruziji, v Sovjetski zvezi. Na vprašanja voditelja oddaje, kaj so jim tam pokazali in kaj so videli, ni vedel sogovornik povedati nič določnejšega. Ni pa pozabil poudariti, da imajo v SZ za mladinska srečanja denar, mi ga pa nimamo... V pogovoru je omenil tudi komsomol; primerjal ga je z našim nekdanjim Skojem z razlago, ki je osupnila: da sta obe organizaciji »nekakšna smetana mladine«. Pojasnilo je zvenelo ironično.

Tako preprosta pa ta stvar vendarle ni, da bi jo lahko

odpravili kar s površno razlago. Še zlasti ne, če jo pošljemo v eter in jo sliši mnogo ljudi. Ker v tem primeru ne gre za nikakršno vrhunj, privilegirano plast neke družbe, ampak za različni organizaciji komunistične mladine dveh socialističnih držav, ki sta v revolucijah in osvobodilnih vojnah plačali visoko in krvavo ceno za svobodo.

Ker Jugoslovani hodimo že 40 let po svoji poti, govorimo o nas. Kako imajo urejeno drugje, je njihova stvar. Mislím, da lahko mirno zapišem v množini, da skojevci nikoli nismo bili »smetana«. Kajti bili smo vedno le del mladine! Iz knjig smo si pridobivali znanje, ker še ni bilo številnih političnih šol. Od nas so zahtevali skromnost, poštenje, doslednost in srčnost. Za omahljivce seveda ni bilo prostora med nami. S polno

mero odgovornosti smo se lotevali nemalokrat težko izvedljivih nalog, čeprav smo bili zelo mladi. Naučili smo se odrekanja in znali smo potrpeti. Svoje mladostne želje in hotenja smo podrejali skupnim potrebam. Z dušo in telesom smo bili predani naši stvari. Pazili smo na svoj ugled in nismo psovali, kot to danes počno prenekateri mlada usta. Zavedali smo se, da se drugi zgledujejo po nas.

»Samo z osebnim zgledom naprej, če hočete uspeti«, so nas učili tovariši. Če ne bi bilo tako, kot je bilo, ne bi bilo tako množičnega članstva v USAOJ ali v ZMS, kljub strahotam vojne.

Hijacinta Čafnik-Beba

Srečanje in zborovanje

Borci Prve prekomorske brigade in
pregnanci na Sardinijo

V počastitev 40-letnice vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti, 40-letnice ustanovitve OF slovenskega naroda, 38-letnice ustanovitve 1. prekomorske brigade NOVJ in 38-letnice organiziranosti političnih pregnancev na Sardinijo, ki se ga je udeležilo nekaj tisoč delovnih ljudi in občanov, predvojnih revolucionarjev, nosilcev spomenice 1941, borcev in aktivistov NOB, političnih zapornikov, internirancev in političnih pregnancev. Med udeleženci so bili tudi narodni heroj Stane Bobnar, predsednik osrednjega odbora prekomorskih brigad dr. France Hočevar, predstavniki občinskega odbora ZZB NOV Nova Gorica, predstavniki DPO in predstavniki vsedržavnega združenja italijanskih partizanov (ANPI) iz sosednje pokrajine v Italiji. Slavnostni govor je imel sekretar republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Marjan Lenarčič-Tomo, ki je v uvodu dejal: »Srečujemo se na območju, na katerem je fašizem petindvajset let izvajal najbolj grobo policijsko, politično, ekonomsko in kulturno nasilje nad Primorci in Istrani, ki so se v NOB z velikimi žrtvami osvobodili fašistične tiranije in končno zaživel v svobodni, v bratski skupnosti enakopravnih jugoslovanskih narodov in narodnosti. Stoletna nasilja nad slovenskim narodom niso mogla zatreti upornega duha in želje po svobodi, neodvisnosti in suverenosti. Naše ljudstvo je premagalo poskuse germanizacije, asimilacije, fašizacije in druge oblike zatiranja. Mogočna manifestacija narodnega prebujanja in boj, od tolminskih puntov do goriske fronte 1943 ter osvobo-

ditve Trsta, Gorice in drugih delov, je obrodil sad stoletnih sanj: Biti gospodar na svoji zemlji.«

Marjan Lenarčič je spregovoril o bojni poti prekomorskih brigad in poti nekdanjih političnih pregnancev na Sardinijo, o žrtvah v NOB, o povojni obnovi domovine, o izgradnji ljudske oblasti in samoupravnega socialističnega družbenega sistema, ki mu je tuje vsako izkoriščanje, in poudaril:

»Čas, v katerem živimo, pa zahteva, da to naše ustavno načelo vsestransko in vsebinsko uresničujemo na vseh področjih družbenega življenja in na vseh ravneh. Borci, ki smo sodelovali v narodnoosvobodilnem boju in gradili ta sistem pod idejnimi vodstvom zveze komunistov in tovariša Tita, tudi danes želimo, da se naša revolucija razvija naprej, da se v razvoju plemeniti in bogati v prid mladi generaciji, ki naj jo dvigne na še višjo raven. Našega NOB in revolucije nismo ustvarjali zase, da bi nas mladi častili, marveč zato, da bi vsi ljudje živeli v miru in svobodi, v blagostanju za delovnega človeka in občana tako v materialnem in v kulturnem pogledu, da bi se prihodnjim generacijam bolje godilo, da bi ustvarjali vendar večji dohodek in sami razpolagali z njim.«

Nato je Marjan Lenarčič dejal: »S tem v zvezi je potrebno nekompromisno zaostri osebno in skupno odgovornost vseh dejavnikov v našem sistemu, ne glede na osebnost in položaj, z vsemi posledicami, za tiste, ki ne spoštujejo dogovorjenih ukrepov, kar naj privede do doslednejšega stabilizacijskega obnašanja na vseh področjih in ravneh.«

Potem je spregovoril o zaostrenih mednarodnih odnosih, tekmi v oboroževanju, kar je preseglo že vse razumne meje, in poudaril, da je naš nenehni interes in cilj v tem trenutku uveljavljanje politike neuvrščenosti. Svoj govor je Marjan Lenarčič končal z besedami: »Ob 40-letnici vstaje in drugih jubilejih je potrebno, da borci in aktivisti tudi danes njo slovesnost izkoristimo za skupen dogovor, obveznost in odgovornost pred nami in pred družbo, da bomo šli naprej po začrtani poti venotni fronti, na osnovah, ki so nam bile stalnica v narodnoosvobodilnem boju in socialistični revoluciji in ki so svoboda, neodvisnost, samostojnost, suverenost, bratstvo, enotnost in enakopravnost jugoslovanskih narodov in narodnosti, vodilna vloga delavskega razreda, samoupravljanje, neuvrščenost, socialistična demokracija in idejno vodstvo zveze komunistov. Zavedamo se, da brez uveljavljanja in uresničevanja teh načel, brez krepitve in razvijanja jugoslovanske ljudske armade in našega koncepta splošne ljudske obrambe in družbene samozastite ne more biti resnične ljudske svobode. To bogato dediščino prenašajmo in vcepljajmo mladim generacijam, ki prihajajo in sprejemajo izročila revolucije v svoje roke in jih naprej razvijajo po zamislih Tita in Kardelja o oblikovanju naše socialistične samouprave in neuvrščene bratske enotnosti enakopravnih jugoslovanskih narodov in narodnosti.«

V imenu VZIP (ANPI) je udeležence zbora pozdravil tovariš Vincenti.

Na zborovanju je predsednik SO Postojna tovariš

Nastran razvil prapor nekdanjih političnih pregnancev na Sardiniji in ga izročil skupnosti pregnancev. Delegaciji 1. prekomorske brigade in nekdanjih političnih pregnancev na Sardiniji sta položili venca, prva k spomeniku padlim v Solkanu, delegacija političnih izgnancev na Sardiniji pa v Kanalu na grob pokojnega nosilca spomenice 1941 Janka Kralja.

Kulturni program so izvedli pevski zbor Ciril Silič Vrtojba in Franc Zgonik Branik pod vodstvom Alenke Saksidove, godba na pihala z Vogrškega ter recitatorja PDG Ernest Zega in Sergej Ferrari. Ob tej priložnosti so v prostorih hotela Argonavti odprli tudi razstavo Pevskega zbora Srečka Kosovega, ki je bil ustanovljen že 8. 8. 1943 v taborišču Constantino v Alžiriji.

Zjutraj, še pred skupnim slavnostnim zborovanjem, so se borci 1. prekomorske brigade in nekdanji politični pregnanci na Sardiniji sestali ločeno na delovnih sestankih, na katerih so sprejeli poročilo o dosedanjem delu in program dela in nalog za prihodnje obdobje, izvolili odbora skupnosti borcev in političnih pregnancev ter delegate v osrednja odbora.

Iz poročil je razbrati, da so bili tako borci 1. prekomorske kakor nekdanji politični pregnanci na Sardiniji v preteklem obdobju zelo aktivni ne samo pri reševanju svojih vprašanj, temveč so bili vključeni v vsa družbeno-ekonomska in družbena dogajanja v raznih samoupravnih subjektih in DPO. Prav tako so sprejeli obsežen in zahteven program dela in nalog za prihodnje obdobje.

Lojze Kristančič-Minko

Akcijski program ZZB NOV
SlovenijeV letu 1982 vse polno
nalog

Stališča in sklepi letne slovenske borčevske skupščine so bili podlaga za osnutek akcijskega programa dela borčevske organizacije Slovenije v prihodnjem letu. Tudi tokrat in še posebej tokrat je bilo poudarjeno, da je v tem političnem in gospodarskem trenutku ena osrednjih nalog borcev NOV, da s svojim delom in ravnanjem potrjujejo in utrjujejo specifično vlogo borčevske organizacije kot borbene organizacije, zrasle sredi vojne in revolucije, ki morajo prav zato ob znanih splošnih družbenih prizadevanjih za ekonomsko stabilizacijo ter tudi nekaterih poskusih spodkopavanja naše politične trdnosti še tem bolj trdno ostati v skupni fronti organiziranih socialističnih sil; borci morajo v tej fronti predstavljati jedro nosilcev revolucionarnih tradicij pod idejnimi vodstvom zveze komunistov.

Letni program, ki so si ga zastavili borci, jih tudi obvezuje, da bodo uresničevali sklepe letne skupščine in resolucije skupščine SR Slovenije o politiki izvajanja družbenega plana SR Slovenije za obdobje 1981-1985 v letu 1982 kot tudi naloge v zvezi s pripravi na volitve v delegatske skupščine in družbenopolitične skupnosti (kar je skupna naloga vseh sil znotraj SZDL).

Hkrati bo tudi za borčevsko organizacijo leto 1982 leto intenzivnejših priprav na kongrese ZK in še posebno ZZB NOV Jugoslavije, sodelovala bo pri oblikovanju sprememb in dopolnitev statutov ZZB NOV Jugoslavije in Slovenije, na vseh področjih bo vključevala dejavnosti za ohranjanje in razvijanje tradicij NOB in revolucije, predvsem pa v smeri podružbljanja tradicij.

Naloge republiškega odbora so tudi v prihodnjem akcijskem programu razdeljene po tromesečjih in predvideni so tudi njihovi nosilci. Enako pa velja tudi za naloge, ki jih bo imelo v letu 1982 predsedstvo RO ZZB NOV Slovenije.

Poleg rednih nalog, ki jih je treba opraviti vsako leto in tistih, ki so vezane na kongrese ter volitve, omenjamo še nekatere: posvetovanje o revolucionarnih izročilih v tisku in drugih sredstvih javnega obveščanja, pregled delovanja ZZB NOV Ljubljane na področju ljudske obrambe in družbene samozastite, analiza dela krajevnih organizacij ZB na področju izvrševanja nalog za podružbljanje LO in DSZ...

Vključeno je sodelovanje z borčevskimi organizacijami v zamejstvu, spremljanje in aktivno vključevanje v razpravo ob osnutku zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja (kar zadeva položaj borcev, vojaških invalidov in družin padlih)...

Ob realno in ne prenapihnjeno načrtovanem planu dela za prihodnje leto lahko rečemo le to, da je upati, da bodo naloge ob letu uresničene, in da bodo borci lahko ponovno potrdili, da so moč beseda in tisti del organiziranih sil, ki je še vedno za zgled drugim.

B. Ž. J.

Romunski obisk

Na povabilo predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije je prispela k nam na obisk delegacija romunskih borcev (predstavnikov komiteja protifašističnih borcev Romunije) pod vodstvom Andreia Neaguja. Z gosti so se pogovarjali predsednik jugoslovanske borčevske organizacije Mito Dimitrievski in drugi.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Maribor - Prijateljski obisk v Velikem
Pogancu

Stirideset članov organizacije ZB bivše KS Jožica Flander iz Maribora (sedaj 4 manjše KS: Jožica Flander, Slavko Šlander, Angel Besednjak in Miloš Zidanšek) je v nedeljo, 27. septembra, skupaj s pobrateniimi borci iz Podčetrtna obiskalo borce v KS Veliki Poganeč na Hrvaškem.

Iz Maribora smo se dobro razpoloženi odpeljali z avtobusom proti Varaždinu in dalje na kalniško območje. V Velikem Pogancu je naša delegacija položila venec pri spomeniku padlega narodnega heroja Nikole Severoviča in drugih padlih borcev. Ustavili smo se v vasi Ljubuški Ivanac, kjer so nas domačini nadvse priščno sprejeli v kulturnem domu kalniških partizanov. Pred kulturnim domom je kostnica s spomenikom borcev Kalniškega odreda. Tudi tu je naša delegacija položila venec k spomeniku, kjer smo z emonimutnim molkom počastili spomin na padle borce. Pa zakuski smo si ogle dali v prostranem kalniškem gozdu nekdanji partizanski bolnišnici v Stupah in Gabrinovcu. Z nami je bila Mariborčanka, nekdanja politična komisarka bataljona v Kalniškem odredu, rezervni kapetan, tovariška Marija Hostar, ki je bila med vojno nekaj dni v gabrinovski bolnišnici. Omeniti namreč velja, da je bilo v Kalniškem odredu precej borcev iz Slovenije. Obe bolnišnici sta vodila Slovenca: zdravnica Jelka Vesenjalkova in zdravnik Ronko.

Izmenjava stalnih prijateljskih obiskov borcev iz KS Veliki Poganeč in borcev bivše KS Jožica Flander iz Maribora torej ni zgolj naključna, ampak izhaja prijateljstvo iz časov, ko so borci Kalniškega odreda vodili hude boje z domačim in tujim sovražnikom.

Do bolnišnice smo se nekaj časa vozili po gozdnih cestah, do njihovega dobro skritega kraja pa smo odšli peš po lepo urejenih gozdnih stezah. Naš vodja, upokojeni podpolkovnik Drago Vlahek iz Varaždina, nekdanji bolničar v teh partizanskih

bolnišnicah, nam je z občutkom pripovedoval o graditvi, delovanju in nazadnje o izdaji obeh bolnišnic. Partizanska bolnica v Stupah je bila zgrajena skromno, v glavnem iz dračja in za ranjene borce v zimskem času ne bi bila primerna, zato so na drugem kraju kalniškega gozda v Gabrinovcu zgradili novo. V posameznih objektih, dobro zamaskiranih brunaricah so bili bolnišniške osebje, ranjenci, kuhinja in drugo. Žal te bolnišnice 14 težje ranjenih borcev zaradi izdaje in hitrega vdora ustašev nikoli ni videlo. Te so ustaši na zverinski način poklali in nazadnje prostore zažgali. Tovarišu podpolkovniku je zastala beseda, ko nam je solznih oči opisal vso tragedijo ob izdaji.

»Nikoli ne bom pozabil«, je dejal, »kako sem nemočen z nekaterimi ranjenci, skrit v neposredni bližini, moral poslušati obupane klice 'Drugovi pomagajte!', in jim nismo mogli pomagati.« Ta bolnišnica ni obnovljena, pač pa so nekdanji bolniški prostori označeni s spominskimi ploščami.

Tudi bolnišnica v Gabrinovcu je bila pozneje izdana in požgana, vendar na srečo ob izdaji ni bilo človeških žrtev, ker so ranjence lahko pravočasno premestili. Skoraj vsi prostori, brunarice, so danes obnovljeni. V bližini bolnišnice je še danes vidno nekdanje grobišče, kjer so pokopavali umrle ranjence in bolne borce. Posmrtni ostanke s tega grobišča so sorodniki umrlih dali po svobodi prekopati in prepeljati v njihove kraje, ali pa so prenešeni v skupno grobišče. Danes stoji pred bolniškimi prostori doprni kip, ki simbolizira lik žene - bolničarke.

Kljub skromnim prostorom in opremljenosti bolnišnice ter pomanjkanju zdravil in poveljev sta zdravnik ranjence uspešno zdravila in opravila celo nekatere težje operativne posege.

Po ogledu partizanskih bolnišnic smo se vrnili v Ljubuški Ivanac, kjer so nas domačini pogostili v prostorih kulturnega doma. Ob zvokih domačega ansambla smo se zavrteli, peli partizanske in narodne pesmi ter obujali spomine na nekdanje tovarištvo in hude čase, v katerih smo živeli. Po že ustaljeni tradiciji bodo borci iz KS Veliki Poganeč v prihodnjem letu naša gostje v Mariboru.

Slava Kleva

Celje - Priprave na volilne skupščine

V osnovnih organizacijah ZZB NOV na celjskem območju potekajo priprave na volilne skupščine. V treh združenjih so že imeli skupščine. Izvolili so delegate v občinski odbor in nadzorni odbor občinskega odbora ZZB NOV. Podrobno so pretrli delo združenj v krajevnih skupnostih, s posebnim poudarkom, da se bodo člani ZZB NOV tudi v prihodnje vključevali v politično, družbeno, ekonomsko in kulturno dogajanje. Ugotovili so pri tem, katere aktualne naloge organizacij in članstva ZZB NOV nas čakajo v prihodnje, s posebnim poudarkom na sodelovanju z mladino.

Rudolf Uršič

Lendava - Razvejano delo borcev

Občinska borčevska organizacija iz Lendave združuje v svojih vrstah 500 članov. Utrip borcev je moč slutiti v krajevni samoupravi in drugod, zlasti pri delu z mladino. Občinska organizacija v Lendavi ureja probleme borcev in internirancev. Beseda pogosto nanese na negovanje in razvijanje tradicij iz naše preteklosti. Borci večkrat letno sodelujejo po osnovnih šolah, kjer mladim pripovedujejo o dogodkih med NOB. Vključeni so v vse družbeno-ekonomske in politične življenje, njihovo besedo je moč zaznati tudi v vojnih komitejih, odborih in štabih DZS in SLO, v civilni in narodni zaščiti. Občinska kulturna skupnost občine Lendava je letos izdala knjigo z naslovom: Spomeniki NOV iz revolucionarnega gibanja v občini Lendava. Knjiga je tiskana v slovenskem in madžarskem jeziku.

Jože Žerdin

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Kako postaneš miličnik?

Odgovor na to vprašanje je zelo lahek. Obstajata dve poti. Prva je približno takšna. Po osnovni šoli se kandidat po zdravniških pregledih vpiše na Šolo za miličnike kadete v Tacnu in po štirih letih šolanja postane milič-

praktično. Temu pa sledi redno šolanje, ki traja leto dni. Tisti pa, ki so končali eno od štiriletnih srednjih šol, opravijo uvajalni tečaj, odidejo na teoretično in praktično usposabljanje na postaje milice in so miličniki pripravni-

šoló in marksistični krožek. Ob koncu šolanja je od osemdeset do devetdeset odstotkov učencev članov ZK.

Poleg tega je na šoli še zelo razgibano kulturno in športno življenje. Imajo svoj pevski zbor in dramsko skupino. Pri športu se največ ukvarjajo s karatejem, malim nogometom, kegljanjem in streljanjem. Izdajajo tudi šolski časopis Modri bilten, in sicer šestkrat na leto. Dobro obiskan je tudi radiotelegrafski tečaj. Vsako leto ga

tudi z dvema učencema. Marija Rantaša je doma iz Mostij pri Lendavi. Pravi, da se je za miličniški poklic odločila zaradi tega, ker rada dela z ljudmi in jim pomaga v stiskah. »Čeprav je delovni dan dokaj naporen, mi ostane čas za obiske raznih prireditev. Sicer pa se s kolegicami in kolegi pogovarjamo o vseh stvareh, ki zanimajo nas mlade.« Vprašali smo jo, kako na dekleta gledajo njihovi moški kolegi. »Ko sem šla v šolo, me je bilo nekoliko strah glede tega. Vendar pa je v resnici čisto drugače. Fantje nas imajo za enakovredne in prav dobro se razumemo med seboj.«

Silvo Tratar pa je doma iz rudarskega Zagorja. »V kovinarskem poklicu nisem videl prihodnosti, in sem se odločil za miličniški poklic. Zdi se mi tudi, da tu človeka cenijo po delu in ne po nekakšnih drugih kriterijih. Če se izkažeš v šoli in pozneje na terenu, imaš vse možnosti, da nadaljuješ šolanje na

Ob prazniku

V vojašnici Bratstvo in enotnost v Ljubljani je bila v torek, 10. oktobra, proslava ob dnevu topniško-raketnih enot PLO. Udeležili so se je predstavniki poveljstva Ljubljanskega armadnega območja, družbenopolitičnih organizacij občine Ljubljana Moste-Polje, upokojeni starešine tega rodu naše armade, teritorialne obrambe in drugi. Starešine in vojakovi so bili najbolj veseli, da so jih obiskali tudi predstavniki vseh osnovnih šol iz te občine. Pionirji so se zahvalili za dosedanje plodno sodelovanje ter jim izročili skromna darila.

B. K.

Obrambni dan

Občani Trbovelj so bili 7. novembra znova priče obrambnega izobraževanja srednješolske mladine. TOZD gimnazije in ekonomske srednje šole ter oddelek zdravstvene šole za medicinske sestre šolskega centra so namreč pripravili obrambni dan za svoje dijake.

Učenci prvih razredov so v treh kolonah odšli na orientacijski pohod. Med potjo so se seznanili s kurjenjem ognja v naravi in prenosom ranjencev ter ponesrečencev. Pred spominskimi obeležji iz NOV na Kleku, na partizanskem vrhu pri Prašnikarju in pred Barličevo domačijo, kjer je bil ustanovni kongres KP Slovenije, pa so jih dočakali borci in jim na kratko orisali nekatere dogodke iz naše revolucije.

Drugi razredi so se naučili uporabljati ročni gasilni aparat, kako se nudi prva pomoč pri opeklinah in kako izvajati umetno dihanje.

Učenci tretjih letnikov so se na strelišču v Dobrni seznanili s sodobnimi sredstvi za protiklepni boj. Učenci četrtilh razredov so prisluhnili predavanjem o varnostnem položaju v Zasavju. o uživanju mamil in o politični emigraciji. O tem so si ogledali tudi film.

V obrambni dan je bilo vključenih več kot petsto petdeset učencev in učenk. Pri uresničitvi programa so poleg rezervnih vojaških starešin, borcev in pripadnikov TO ter CZ sodelovali tudi delavci UJV, gasilci in pripadniki še nekaterih drugih obrambnih struktur.

Ruti Matko

Pester delovni načrt

Mladinska organizacija na srednji šoli Edvarda Kardelja v Slovenj Gradcu je v svojem letošnjem delovnem načrtu precej pozornosti namenila tudi usposabljanju za SLO in DS. Tako bodo na osnovnih šolah v Šmartnem, Podgorju, Mislunji in Slovenj Gradcu pripravili tečaje prve pomoči, tečaje za nego bolnikov in tečaje za nego matere in otroka. Ta mesec bodo pripravili stenski časopis o boju proti alkoholizmu ter predavanje o saniteti in krvodajalsko akcijo. Prav tako bodo uredili okolico šole, obiskali razstave z zdravstveno in socialno vsebino in filme s to tematiko. Prihodnje leto bodo po šolskem radiu pripravili predavanja o Rdečem križu, v sodelovanju s krajevno organizacijo RK pa bodo izvedli akcijo zbiranja oblačil.

Poleg tega pa bodo mladinci pomagali starejšim občanom in invalidom v svojih krajevnih skupnostih pri nakupih v trgovinah, sekanju drv, težjih opravilih in sodelovanju pri akciji NNNP. Obiskali bodo tudi vse bolne sošolce.

Adolf Ankon

Obsežne naloge

Predsedstvo občinske konference ZRVS v Novi Gorici je na redni 13. seji obravnavalo program dela za prihodnje leto, priprave na volitve v svoje organe, predlog za dodelitev dotacij krajevnim organizacijam, priprave na proslavo ob dnevu JLA in nekatere druge zadeve. V razpravi so člani predsedstva poudarili, da se bodo rezervni vojaški starešine tudi v prihodnje vključevali v delo povsod, kjer delajo in živijo. S tem pa ne bodo krepili samo svoje moralnopolitične in strokovne pripravljenosti, pač pa tudi obrambno pripravljenost drugih delovnih ljudi in občanov.

Dogovorili so se tudi, da bodo preverjanje znanja opravili v maju prihodnje leto. Vsebovalo bo vprašanja s področja vojaške teorije, idejno političnega in marksističnega izobraževanja, varnosti in družbene samozasčite. Preverjanje bo prav tako obsegalo streljanje z orožjem.

Za dan JLA so se dogovorili, da bodo proslave pripravili v vsaki krajevni skupnosti in skupaj s predstavniki drugih družbenopolitičnih organizacij obiskali bližnje karavle.

Mile Gojković

Usposabljanje teritorialcev prostovoljcev

V občini Lenart v Slovenskih goricah so končali z usposabljanjem mladincev prostovoljcev. V skupini je bilo 42 mladincev, med njimi 17 mladink. Med usposabljanjem so se dobro seznanili z družbenopolitično ureditvijo Jugoslavije, spoznali pa so se tudi z vojaškimi veščinami, delovanjem delegatskega sistema in se udeležili mladinske delovne akcije v krajevni skupnosti Zgornja Ščavnica. Ob koncu usposabljanja so udeleženci dali slovesno zaobljubo. Usposabljanje sta pripravila in vodila občinski štab teritorialne obrambe Lenart in občinski konferenca ZSMS Lenart.

Drago Miklavc

Člani dramske skupine so v torek, 10. oktobra, predstavili komedijo v treh dejanjih »En dan z Robertom«

nik. Druga pa je nekoliko drugačna in primerna za tiste, ki že imajo poklic ali pa so končali srednjo šolo. Vpišejo se lahko na šolo za miličnike v Ljubljani, Kotnikova 8 ali pa v njena oddelka v Mariboru ali Kopru. Seveda pa morajo za vpis izpolnjevati določene pogoje. Kandidat mora imeti odslužen vojaški rok, ne sme biti starejši od sedemindvajset let, končati je moral eno od poklicnih šol ali eno od štiriletnih srednjih šol in ne sme biti v kazenskem postopku. Če izpolnjuje vse te pogoje, opravi dvo-mesečni tečaj in odide na eno izmed postaj milice, kjer se usposablja teoretično in

ki, dokler ne naredijo strokovnega izpita.

Pouk v šoli za miličnike poteka po programu šole v Tacnu, le da je bolj zgoščen in časovno krajši. V šoli namenljajo povezavi teorije in prakse veliko pozornosti, zato odhajajo miličniki pripravniki vsak teden na eno od postaj milice v Ljubljani in pomagajo starejšim kolegom.

Kljub temu pa fantom in dekletom, učencem te šole, ostane še čas za izvenšolske dejavnosti. Pri teh posebno pozornost namenljajo idejno-političnemu izobraževanju, saj večina obiskuje politično

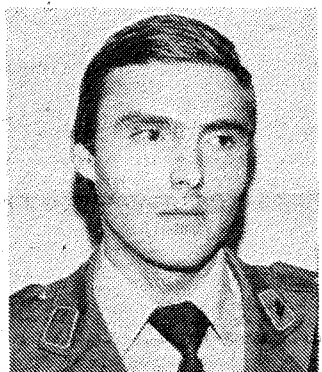
konča okoli dvajset učencev, ki opravijo izpit tretje stopnje.

Delavci šole poleg rednega dela sodelujejo pri usposabljanju drugih obrambnih struktur. Prirejajo trimesečne tečaje za varnostnike. Enega izmed teh tečajev sedaj obiskujejo varnostniki iz CK ZKS, skupščine Slovenije, Republiškega IS in skupščine mesta Ljubljane. V kratkem pa bodo začeli usposabljeni načelniki narodne zaščite iz občin Ljubljana Moste-Polje in Vrhnika. Te tečaje prireja oddelek za izobraževanje ob delu.

Med obiskom šole za miličnike smo se pogovarjali

Marija Rantaša

Silvo Tratar

višji šoli organov za notranje zadeve. Tega pa si kot kovinar ne bi mogel privoščiti.

Bojan Kuntarić

Ni tako hudo

Nova generacija pripadnikov naše armade je približno mesec dni v vojašnicah, kjer se uči prvih črk vojaške abecede. Obiskali smo enoto, ki ji poveljuje Ante Mikulić, in se pogovarjali z vojakovi o njihovih prvih vtisih iz življenja v JLA. Na poligonu za urjenje smo zmotili vojakove Novaka Paprice, ki so imeli ravno odmor med učnima urama.

Željko Bilić iz Slavonskega Broda: »Moram reči, da so moji prvi vtisi zelo dobri. Preden sem šel v JLA, sem slišal marsikaj. Zdaj pa iz izkušnje lahko rečem, da je tu čisto drugače. Za mene je najtežje vstajanje. Toda tudi tega se počasi že navajam.«

Rista Kostevski iz okolice Ohrida: »Presenečen sem

bil, kako so nas sprejeli stari vojakovi. Ni bilo nobenih zaničevalnih besed, ampak so se vsi trudili, da bi nam olajšali prve dni v JLA. Pomagali so nam pri ureditvi opreme, kako nosimo kapo, kako zložimo obleko, kam damo pribor za osebno higieno in drugo. Skratka dosedaj sem zelo zadovoljen.«

Božidar Marinić iz Maribora: »Največ težav sem imel in jih še imam s telesno pripravljenostjo. Ker sem študent, sem nekoliko zanemaril telesne dejavnosti. Čutim pa, da se mi telesna moč iz dneva v dan izboljšuje. Upam tudi, da mi bodo ostale tudi delovne navade iz JLA. Tu je vsaka minuta smotrno izkoriščena in nič ne gre v prazno. Takšen na-

čin dela in življenja sem pogrešal že prej.«

Musa Sugrlaj iz Srbice: »Pravi pomen besed bratstvo in enotnost spozna človek šele v JLA. Ne glede na narodnost ali poklic smo predvsem varuhi naše socia-

listične ureditve. Spoznal sem veliko ljudi iz vse Jugoslavije, njihove navade in običaje, in to je veliko. V civilnem življenju človek nima časa, da se posveti drugim, saj mu ga včasih zmanjkuje celo za samega sebe.«

Milan Nišavić iz Čačka: »V času, kar sem v JLA, sem dobil več prijateljev, kot pa sem jih imel doma. Tukaj nas druži vse. Spimo v isti spalnici, jemo v isti jedilnici, ob isti uri gremo spat in vstajamo. Ves dan smo skupaj, medtem ko tega v civilu ni. V armado sem odhajal s strahom, kako bom prenašal vse skupaj. Zaenkrat je vse v

najboljšem redu. Pogrešam le nogometno žogo, saj sem se doma aktivno ukvarjal z nogometom. Vendar bo tudi za to še čas.

B. K.

Dozorel je čas za sintezo

Pričujoči zapis bo izzvenel kot poročilo s tiskovne konference, ki sta jo založba Borec in sekcija za vprašanja zgodovinskega pri Marksiističnem centru CK ZKS pred dnevi namenila izidu dela Franceta Filipiča »Poglavja iz revolucionarnega boja jugoslovanskih komunistov 1919-1939«, njegov smoter pa sega vsekakor višje. Filipičovo delo in pogovor o njem sta bila namreč iztočnica za razmislek o vseh platih našega sedanjega zgodovinskega, tako dobrih kot slabih, upoštevanja tako dosežke kot spodrsilaje, svojo piko na i pa je našel v izzivu, da je dozorel čas za sintezo, ki mora slediti že bogati beri posameznih zgodovinskih študij, monografij in do-dobra obdelanih poglavij iz revolucionarnega obdobja naše polpreteklosti.

Eden izmed teh temeljnih kamnov, v dobesednem pomenu besede gradiv za celosten prikaz dogajanj je tudi Filipičevih 22 poglavij, ki so plod dvanajstletnega zavzetega raziskovanja in pisanja. Avtor sam jih je označil kot preveč heterogene, da bi bilo iz njih mogoče zgraditi celoten pregled nad obdobjem, zajetim med obe mejni letnici, prepričan pa je, da je skupaj s svojimi številnimi sodelavci in sobesedniki – vendarle razkril vrsto poprej manj znanih dejstev, ki bodo v prid obravnavam, h kakršnim stremimo.

Sicer pa o njegovem delu priča njegovih 22 poglavij samih.

Kaj so o njih in o njihovem deležu rekli udeleženci pogovora?

Prof. Janko Pleterški ugotavlja, da je prav to delo razgrnilo prenekatero tančico nad partijskim delovanjem med obema vojnama, hkrati pa vsem tistim, ki trdijo, da se je avtonomna pozicija jugoslovanskih komunistov po izteku 20. let končala in se sprevrgla v poslušnost »uniformiranemu poveljstvu« Kominterne, nedvoumno dokazale, da je bila resnica drugačna.

Lidija Sentjurčeva je kot posebno vrednoto Filipičevega pisanja označila njegove številne intervjuje s posameznimi partijskimi delavci,

čemer je – na način konfrontacije – lahko sledilo izčrpno izčiščevanje. Izkazalo se je, da delovanje komunistov med obema vojnama ni potekalo v znamenju izpolnjevanja direktiv, temveč v znamenju resničnega ustvarjalnega dela. Pri tem so precejšnjo vlogo odigrali tudi komunisti, ki so padli kot žrtve stalinskih čistk. France Filipič je v svojih »Poglavjih« deloma že izpolnil obveznost, ki jo je Tito naložil zgodovinarjem, češ naj raziščejo delovanje teh mož in jih rehabilitirajo.

Ivan Kreft je Filipiču poudaril, da je premalo udarno popisal začetke in potek ljudskofrontovskega gibanja na Slovenskem, potekajočega vseskozi pod vodstvom komunistične partije. Njegove plamene je oznanjala Ljudska pravica, njegovi vrhunci pa so bili celjski zlet Svobod, velike delavske stavke, gibanje kmečkih fantov in deklet ter predvsem zbiranje prostovoljcev za Španijo. Pri tem, slednjem, velja poudariti, da je jugoslovanska partija zbrala kar 600 prostovoljcev (v primerjavi z bolgarsko, kjer so jih zbrali 400.) Dobršen del teh borcev je prihajal iz Slovenije, kjer je bila partija zagotovo zelo intenzivna in v jugoslovanskih razmerjih tudi najbolj številna: kar polovica vseh tedanjih jugoslovanskih partijskih kadrov je bila v Sloveniji. Ni naključje, da je Tito tako pogosto prihajal prav v Slovenijo.

Janko Liška je izredno pozitivno ocenil metodo, po kateri je Filipič zbral in razkril gradivo, o katerem smo še do nedavnega jadikovali, da ga ni ali pa je izgubljeno. S tem je prispeval velik delež k obščemu vedenju o slovenskem delavskem in ljudskofrontovskem gibanju med obema vojnama, še posebej v zvezi z 20. leti, ki jih dozdajšnje zgodovinske ni kdove kako obravnavalo. (V tem smislu je nasprotoval trditvam, objavljenim v Slokanovi oceni Filipičeve knjige, češ da popisuje »stare resnice«.) O marsičem, kar Filipič popisuje, se je poprej res že pisalo, toda prav avtor »Poglavij« je bil tisti, ki je dejstva dopolnil, jih poglobil in zaokrožil. Filipič – ugotav-

lja Liška – prinaša množico dokumentiranih novosti in zares bogato gradivo za polnokrven sintetičen prikaz dogajanj. Vse to priča o njegovi izredni raziskovalni zagrizenosti. Liška je Filipičovo delo prištel k dosedanjim temeljnim spisom, katerih avtorji so Stiplovšek, France Klopčič, Nedogova, Pleterški, Kremenšek, Kacinova... nad vsemi pa mu gre prvo mesto zavoljo neverjetne natančnosti. Pri tem je poudarek na izvirnosti jugoslovanskega partijskega gibanja, vključno z njegovimi manifestacijami na področju umetnosti, predvsem našega socialnega realizma, o katerem je treba vedeti, da ni bilo v njem nikoli niti senčice ždanovstva; jasno pa seveda je, da bo treba raziskave v tej smeri še nadaljevati.

France Klopčič avtorju »Poglavij« priznava, da je dejansko odkril vrsto dokumentov, ki jih ni pred njim še nihče. Prav njemu gre za sluga, da zdaj sploh vemo, koliko je bilo na Slovenskem v tistem času partijskih sestankov in konferenc in ob kolikšni udeležbi. Filipič sicer ni izsolani zgodovinar, vendar se je zgodovinskimi raziskavam posvetil iz čiste osebne prepričanja: tako zdaj nimamo samo pesnika Filipiča, temveč tudi uveljavljenega zgodovinarja, kar je na Slovenskem nasploh zanimiv pojav. Marsičemu v njegovem pisanju sicer še veljajo pripombe (ki jih je Klopčič tudi navajal), vendar jih nikakor ne kaže imeti za kakršnokoli negacijo njegove raziskovalne zavzetosti, požrtvovalnosti in poštenosti. Tudi Klopčič je poudaril, da je bil nastanek komunistične partije v Sloveniji delo slovenskega delavstva ter komunistov po pristni in samosvoji poti.

Kako velikega pomena bi bilo – je na vse to pripomnil Janko Liška – da bi kvalitete slovenskega zgodovinskega karseda uveljavili tudi v širšem jugoslovanskem prostoru, kjer marsičesa, kar se je dogajalo na Slovenskem, ne poznajo ali za dejstva niso dovolj zainteresirani.

O tem je v svoji repliki nekaj več povedala Lidija Sentjurčeva. Razmislek zadeva pisanje nove zgodovine Zve-

ze komunistov Jugoslavije. Posamezna poglavja pišejo različni timi – bolj ali manj vsak zase.

Vprašanje je, kdo bo naredil sintezo. Znano je, da je še zmerom zelo težko uveljavljati globalne pripombe na nekatere projekcije. Vrsta temeljnih stvari, ki so se dogajale v Sloveniji, je še neovrednotenih in neodmevnih, pa ne le v širših krogih, temveč tudi v vrstah jugoslovanskih zgodovinarjev. Tako obstaja bojazen, da Slovenci s celo vrsto dejstev ne bomo »prišli skozi«, če seveda tudi naši zgodovinarji sami ne bodo bolj prodorni.

Rado Jan je k temu pripomnil, da v našem zgodovinskem poteku razlogov zoper takšno prodornost ni. Slovensko delavsko, socialistično in komunistično gibanje je v vsej svoji zgodovini dajalo vseskozi izvirne prispevek mednarodnemu delavskemu gibanju v celoti. Kdor o njem piše, mora vselej poudarjati prav to njegovo izvirnost.

Milica Kacinova je krog razmišljanj sklenila z zadoščenim ugotovitvijo, da smo v zadnjih desetih letih dobili Slovenci dovolj dobrih del o posamičnih poglavjih našega delavskega gibanja. Zastavi pa se vprašanje: kdaj bomo dobili celoten zgodovinski pregled teh obdobj. Kajti vse to, kar je že raziskano, v širše okvire zgodovinskega dogajanja – to je naloga, ki čaka zgodovinarje.

Predsednik sekcije prof. Ludvik Čarni je lahko misel samo ponovil, a jo tudi podkrepil, češ, kar se je zgodilo v okviru našega delavskega gibanja (in bilo raziskano ter popisano), bo svojo polno veljavo zadobilo šele v kontekstu celotne zgodovinske slike...

France Filipič se je vsem sobesednikom zahvalil za pohvale, ki so jih izrekli njegovemu delu, a še bolj za kritične pripombe. Kajti pohvale samo godijo, kritične pripombe pa so koristne.

In še naš skromni pristavek: razprava je bila zgled strpne, kolegialne, kritično tvorne in poznavalske izmenjave mnenj. Prav zavoljo vsega tega se nam jo je zdelo vredno posredovati tudi vam.

V. K.

Odstavki za pokušino

Borec 10. Borec 11. Borec...

Že samo to, da izhaja redno, brez zamud, ki pri mnogih drugih revijah povzročajo neljubo čakanje in nepotrebno spraševanje, je omemba vredna prednost. Ker pa vselej prinaša tudi marsikaj takšnega, zaradi česar zanesljivo ne bo ostajal niti neprebran niti neodmeven, lahko svoj »za« samo še podkrepimo.

V oktobrski številki piše France Brenk o zasedah, v kakršnih se je znašel slovenski film.

Odstavek za pokušino.

... kaj se je zgodilo z Dražgoško bitko? Kaj se je dogajalo, da Slovenci navkljub naporom vrste odličnih umetnikov nismo mogli posneti svoje prve velike zgodovinske freske o narodnem uporu? Vnaprej se opravičujem: ne poznam dosedanjih dognanj Službe družbenega knjigovodstva in drugih odgovornih preiskovalnih organov, ki se ukvarjajo menda predvsem s finančnimi tegobami ter mogoče tudi z malverzacijami tega organizacijsko ekonomsko velikega podjetja, snemanja Dražgoške bitke. Nimam namena posegati v medle razprave o pre(visokih) honorarjih in nasploh o razspiranju ljudskega premoženja. Do zadnjega slovenskega tovarniškega delavca so preniknile novice o malomarnem ravnanju z denarjem, z velikimi vsotami denarja, ki je baje plahnel po blejskih krčmah in se izgubljal v sipki pesek popolne delovne dezorganizacije. O tem se je razpišal naš tisk. Slej ko prej bo moral isti tisk objaviti razlago, zakaj se je ta prvi veliki slovenski filmski načrt že ob svojih začetkih ponesrečil. Načrt velikega filma, ki naj bi mu sledili še drugi veliki partizanski filmi kot, na primer, o okupirani Ljubljani ali vsaj še o pohodu Štirinajste. Hkrati bo treba razložiti, zakaj je z Dražgoško bitko prišlo na boben tudi edino slovensko filmsko proizvodno podjetje. Iz petinštiridesetletne slovske in šestinosemdesetletne svetovne filmske zgodovine pa vem: vodstvo podjetja Viba in filmska ekipa Dražgoška bitka sta bila v neustreznih rokah... Tvegam nedokazljivo, toda resnično trditev: vsa slovenska (filmska) politika je padla v zasedo. V zasedo tistih, ki jim je vsak dan bolj napoti spomin na okupacijo in njene grozote, na fašizem in domače izdajalce, tistih, ki so bili že proti Na svoji zemlji in so partizanskim filmom očitali, da so črno-beli...

V zadnji, še po tiskarni dišeči novembrski številki nas bo nemara – ob vsem drugem – najbolj razveselila pregledna študija Radovana Gobca, napisana ob štirideseti obletnici partizanske pesmi: Dobili smo svojo pravo borbeno pesem. Poleg zbranih in raziskanih dejstev je vanjo zapisal tudi spomine skladateljev na motive nastanka posameznih pesmi. Eden med njimi je njegov spomin na nastanek Pesmi o svobodi:

»Se danes ne morem verjeti, da je bilo vse to, kar sem doživel ponoči, 20. julija 1944, res. Kozjanski odred se je premikal v dolgi nočni koloni med skoro neprelozimi drevesnimi velikani na Bohorju. Bila je jasna noč z milijoni zvezd in s polno luno. Lastne sence so nas grozljivo spremljale, in pogled na levo in desno je odkrival mnoge grobove, ki so posejali tod... Trdno sem bil prepričan, da bo jutri konec vojne in začutil sem neustavljivo potrebo, da bi zapel himno prihajajoči svobodi, da bi jo pozdravil in mogočno zakričal: Zdaj zaori pesem o svobodi, toda najstrožja tišina mi je zaprla usta in besede so se lahko le vsesale nazaj v prsi. Neprestano sem jih ponavljal v ritmu utrujenega koraka, in z vsakim novim korakom so se pridružile nova beseda, nov stih in hkrati melodija in harmonija. Vse v meni je vrelo in pelo, napolnila me je čudovita muzika, da nisem več videl temne okolice, in zdelo se mi je, da je tudi čas prenehal teči! Kakšno čudovito doživetje! Neizmerno sem se čutil bogatega. Popolnoma sem se zavedel šele, ko je komandant v vasi Dobrova ustavil nočni pohod. Bilo je ob štirih zjutraj. Borci so polegali, meni pa ni bilo do spanja. Ob polni lunini svetlobi sem v notno skicirko, ki sem jo vedno nosil s seboj, opravil samo še notni zapis. To noč je nastala Pesem o svobodi.«

Razstava v mariborskem muzeju narodne osvoboditve

Štirinajsta na Štajerskem

V sredo, 25. novembra, dopoldne bo v mariborskem muzeju narodne osvoboditve odprtje razstave o Štirinajsti na Štajerskem. Sodeloval bo mariborski možiki pevski zbor Partizan.

O sami razstavi in o »štajerskih poteh« Štirinajste piše Milan Ževart:

Štirinajsta udarna divizija, ki je bila ustanovljena sredi julija 1943, je od začetka februarja 1944 do maja 1945 delovala na območju 4. operativne cone NOV in POS, in to do začetka maja 1945 predvsem na Štajerskem. Njena dejavnost je bila tesno povezana z velikim razmahom narodnoosvobodilnega boja v tej pokrajini. Zaradi

velikih zaslug Štirinajste v času narodnoosvobodilnega boja in revolucije, zaradi njene velikega prispevka k razmahu NOB na Štajerskem in tudi na mariborskem območju in zaradi dejstva, da je Štirinajsta velik zgled junaštva, domoljubja in revolucionarnosti, je skupščina občine Maribor ob 35-letnici legendarnega pohoda Štirinajste na Štajersko 6. februarja 1979 sprejela odlok o podelitvi domicila tej slavni diviziji NOV in POJ v občini Maribor. Tri udarne brigade, ki so bile v sestavi Štirinajste od njene ustanovitve (Tomšičeva in Šercerjeva) ali od svoje ustanovitve (Bračičeva) pa do konca vojne, so dobile domi-

cil v osmih slovenskih občinah, od tega v treh na Štajerskem. Leta 1966 je skupščina občine Velenje podelila domicil Tomšičevi, skupščina občine Slovenj Gradec Šercerjevi in skupščina občine Slovenske Konjice Bračičevi brigadi.

Muzej narodne osvoboditve Maribor je imel že dalj časa v načrtu postavitev razstave o Štirinajsti na Štajerskem, in to v sklopu svojih tematskih razstav, ki prikazujejo zgodovino enot NOV in POS, ki so se bojevale v severovzhodni Sloveniji in tudi na mariborskem območju. Pri tem je muzej upošteval to, da je bil doslej na občasni in stalni muzej-

skih razstavah temeljiteje prikazan pohod Štirinajste na Štajerskem, manj celostno pa njena dejavnost na Štajerskem od konca nemške ofenzive februarja 1944.

Razstavljeno gradivo bo prikazalo predvsem boje in akcije enot Štirinajste od konca februarja 1944 do maja 1945 in njeno zelo pomembno vlogo v razvoju narodnoosvobodilnega boja in revolucije na Štajerskem v letih 1944 in 1945. Na razstavi bo poleg povečav dokumentarnih fotografij dosti dokumentov partizanskega in nekaj dokumentov okupatorskega vira, in to takih, ki najbolj ilustrirajo zgodovino Štirinajste na Štajerskem. Nekateri dokumenti bodo

predstavljeni v celoti, drugi v ustreznih odlomkih. Razstavljene bo tudi precej partizanskega tiska s poročili ali članki o Štirinajsti, na razstavi bodo muzealije, ponazorila in drugo gradivo. Dosti od razstavljene gradiva bo prvič na ogled javnosti. Ne le zaradi večje preglednosti, ampak tudi zaradi vključitve dejavnosti Štirinajste v okvir širših dogajanj ali v okvir razvoja NOB na Štajerskem bo razstavljeno gradivo razdeljeno na šest oddelkov ali obdobj, ki jih uvajajo vodilne legende. Obiskovalcem bo na voljo tudi katalog razstave, ki vsebuje oris dejavnosti Štirinajste na Štajerskem, in bo skupaj z gradivom na razstavi

omogočil obiskovalcem, da bodo dobili predstavbo o bojih in akcijah Štirinajste v obravnavanem obdobju in o pomenu te udarne divizije za razvoj NOB na Štajerskem. Muzej NO Maribor je hotel z razstavljanim gradivom in z orisom njene dejavnosti na Štajerskem, ki ga je ob razstavi izdal, omogočiti občanom in še zlasti mladim rodovom, da se temeljiteje seznanijo z vlogo Štirinajste na Štajerskem.

Z razstavo o Štirinajsti bo muzej gostoval tudi zunaj Maribora; najprej bo razstava v juniju 1982. leta postavljena v Muzeju ljudske revolucije Slovenije v Ljubljani, nato pa še drugod.

»Z nobenim purgarjem pa jaz ne taušam!«

Partizanske domačije

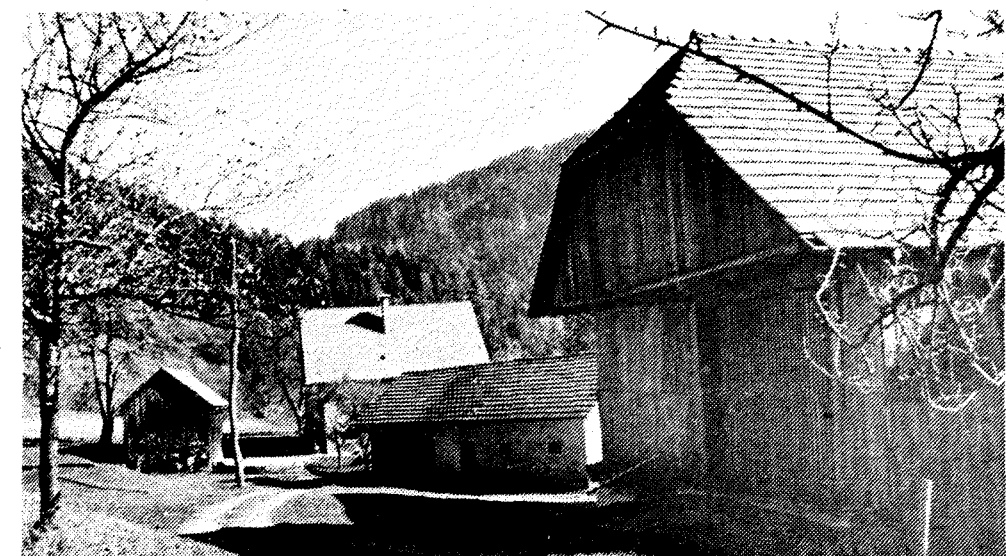
4

Že nekaj let govorimo o regresiranju hribovskih kmetij...

Že v 14. stoletju so na ravnicah nad Mislinjo živeli na mogočni kmetiji kmetje Adami, ki so, kdove za-

Stane kajpak ne ve, kaj se je dogajalo na kmetiji, pa zato Rahela ve veliko povedati, njegova sestra

da je pod Konjiško goro na hrbtu prenašal smrtno ranjenega komandanta Bračičeve brigade, Milen-

Že par krepkih stoletij se Adamova domačija nad Mislinjo upira ujman in nesrečam tega sveta

kaj, privzeli družinsko ime po svetopisemskem očaku. Tako se imenujejo še danes. Vsaj tako jim pravijo, Koprivnikarjem, ljudje po Pohorju.

Zapisano je, da so bili Adami v letu 1457 podložniki šentiljskega župnika Kurnika, kot je velevala gospodstva v urbarju, da ne bi ob času pozabila ožeti mogočnih kmetov in jim pobrati desetine in kar ji je pripadalo po svojih, ne kmečkih, zakonih.

Adami so se obdržali vojskam, desetnam, lakoti in kugi, vsem Apokalipsam navkljub in trmasto čemeli na svojem bregu, dajali bogu, kar je božjega in cesarju, kar je cesarjevega. Tako do zadnjega Adama, ki se je uprl, ker se mu je zamerilo dajati bogu in ker ga je trlo, da ga je ožemala prek nevidnega gospodstva.

Stane Koprivnikar, s katerim rod kajpak še ne bo izumrl – na kmetiji skrbno brklja njegov sin, soimenjak, za njim pogumno koraca vnuček – je kot mnogi videl rešitev zase in za svoje, če se pridruži odporu.

Račune so mu prekrizali zavojevalci: moral je v nemško vojsko. Ko so 4. novembra partizani v drugem letu vojne požgali Pergerjevo tovarno lepence v Mislinji, je bil doma, videl, kako so razorožili vermane, in je dolina bučala kot panj.

Decembra 1942 ga ni bilo več. Odšel je v nemško vojsko, kjer je ostal do maja 1944. leta. Ni mu bilo prijetno, služiti okupatorju, toda tako so veleli partizani, ki so vedeli, da skoraj vsa družina sodeluje z odporom in da bi bilo nevarno, če bi tudi on odšel v gozdove. Nemci bi se brzkone znesli nad domačijo. Ljudje iz gozda so potrebovali Adame...

Rahela, ki so ji dejali tudi Parabela. Na kmetiji se je oglašal Franc Rozman-Stane, nekajkrat je prišel, ko je bilo Pohorcem najhuje, in jih je spodbujal.

Odveč bi bilo govoriti, koliko kruha in drugega živeža je kmetija spravila v gozd, koliko se jih je najedlo pri gostoljubni Adamovi materi in očetu. Le redki aktivisti in pogumni fantje iz gozda pa mogoče čredica gamsov na frati nad hišo, ki so se preplašeni zadrevili v strmino, ko so se bližali nočni gostje, so to vedeli.

Ko se je Adam vrnil, je kljub vsemu odšel v Pohorsko brigado. Stara dva sta ostala brez besed. Bila sta navajena, da je vse teko nekako samo po sebi, tudi da so jim zadajali rane, da je prihajalo veselje, čeprav redko, v hišo. Človek se naposled navadi tudi hudega. Adamova sta to znala.

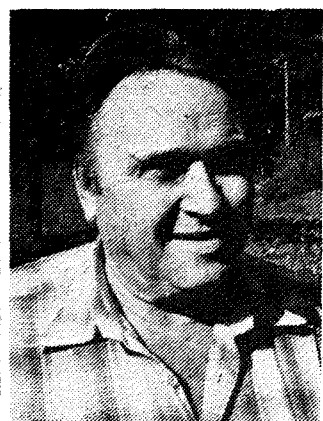
Poslej se je Stane večkrat vračal domov. Z brigado. S fanti. Konec štiriinštiridesetega je z brigado odrinil na Kranjsko.

Koprivnikarjeva mati

Ko se je proti koncu vojne napotil v 13. brigado Mirka Bračiča, kjer je ostal do zloma, je bil vmes še obveščevalec 4. operative cone. Rad pove, da je bil Levov kurir, in tako se mu je zgodilo,

ka Kneževiča, ves krvav in utrujen od nošnje. Komandant mu je umrl na plečih...

Stane Koprivnikar, starejši

»Oče in mati sta bila zavedna Slovenca, strah pa ju je vendarle bilo. Devet nas je bilo vseh skupaj, dva sta zgodaj umrla in radi so nas imeli, oče in mati. Ko sem prvič prišel iz nemške vojske na dopust in sem rekel, da grem k partizanom, so se mati tresli od strahu, čeprav so vedeli, da ne bodo mogli nič storiti,« je zgoraj v prijetno topli čumnati pripovedoval redkobesedni Stane, ki se je 1946. leta, na jesen vrnil iz Titovega Velesa, potem ko je bil polna štiri leta vojak. Dve leti pozneje ga najdemo v Mislinji kot predsednika krajevnega odbora, okoli petdesetih let pa so mu zaupali predsedniško mesto mislinjske občine. Po združitvi občin je bil podpredsednik slovenjegrajske občine pa republiški poslanec od 1951 do 1957.

»Moja politika je bila Skerlovnikova politika!«

Ivo Skerlovnik je bil kot predsednik občine izredno naklonjen kmetom, ne pa tudi čas. Sker-

lovnik je zaradi tega imel težave in ker se je Stane zavezal, da bo stopal po njegovih poteh, tudi njemu ni bilo prizanešeno. Tistikrat smo si prizadevali za kar najhitrejšo modernizacijo države, za industrializacijo, kmetijstvo je ostalo zadaj. Skerlovnik je to nenehno pogreval, z njim vred pa tudi Stane, ki je sam, z ženo, vodil kmetijo in se pač nekako prebijal. Grunt je zahteval svoje in vendarle so imeli vse obdelano.

Koprivnikarji se ne dajo zriniti s svojih strmin, iz gamske bližine. Kjer je le kaj poštene zemlje za obdelovanje, je mogoče zaslužiti za vsakdanji kruh, so govorili skozi stoletja. Stane je pogljal iz teh korenin: sina je dal na kmetijsko šolo, četudi kmetija ni lahka za obdelovanje. Ve, da bodo kmetije propadale še naprej. Da kmete žuli razkorak med potrebami in možnostmi.

»Fant je zaljubljen v zemljo, razpreda najstarejši Adam. Ko sem ga dal v šolo, sem računal takole: naj ima srednješolsko izobrazbo, še najbolje pa je, če je to kmetijska.«

Zdaj smo kar naenkrat vsi v ognju pogovora. Minka, žena Stanetovega sinu, ki ima zgodovino kmetije v malem prstu – po poklicu profesorica na mislinjski šoli – hiti pripovedovati, kako je njen Stane zares zelo zelo zaljubljen v zemljo.

»Kar celo uro lahko strmi v brazde, v drevo, v živali, ki se pasejo nad hišo. Slehera reč mu pomeni neskončno bogastvo, povsod v naravi vidi lepoto. Rad jo opazuje. Takšnim, ki so zaverovani v naravo, ni težko obdelovati zemlje!«

Koliko je še takšnih?!

»Perspektivnih kmetij, se vključi v čedalje razgretejši pogovor Stane mlajši, je vedno manj. Razumljivo, tržna proizvodnja je odvisna od strojev, mladi odhajajo, stari in stroji, to pa ne gre. Navsezadnje, če tudi tisti, ki obdelujejo zemljo v dolini, ne pridejo skozi, kaj bi šle mi reči, ki proizvajamo za vsaj trideset do štirideset odstotkov dražje. Že nekaj let se pogovarjamo o regresiranju hribovskih kmetij, partizanskih domačij, vsaj v večini... če pohorski kmetje ne bi imeli gozdov, bi jih že zdavnaj ne bilo več. Zdaj se kar povprek vsi obešajo na kmečki turizem, toda ta zanesljivo ne bo rešil vsega. Kmečki turizem je možen v bližini večjih krajev, rekreacijskih centrov, poti. Sicer pa, tale kmečki turizem, o katerem sicer veliko govorimo, a ga imamo bolj malo, je pri nas resda v obla-

kih. Vsi zelo dobro vemo, tako pač govorimo, kaj je to, nihče pa ga prav ne zna zgrabiti za roge, tega čudnega sveta. Si pač predstavljamo to reč nekoliko naivno.

Poglejte, kmečki turizem potrebuje ljudi, potrebuje osveščene ljudi, tudi izobrazbo, ne le hrano, sobe in lepo naravo. Kaj smo storili, da bi vse to imeli? Kmetijske šole zelo malo spregovore o kmečkem turizmu, drugje pa še manj.

»In vendar, počasi zabesedeje Stane starejši, živimo lepo. Ne bi taušal z nobenim purgarjem!«

Takole mislijo in računajo na Koprivnikarjevi, pri Adamu po domače: saj gre, še kar gre, toda če ne bi imela »tamla-da« plače in mati penzije, bi reč zastavili drugače.

Mati, Stanetova žena, še dostavi:

»Njega dni je šlo skozi takšno domačijo, kot je Adamova, pa tudi kot je bila naša, kjer sem bila doma, več tisoč partiza-

Naš človek je navezan na zemljo. Kljub vsemu se trmasto drži po strminah in vrhah, obronkih širnih gozdov, ravninah in močvirnatih lokah, s potrpežljivostjo pač, za katero menijo, da je ena lepih lastnosti slovenskega človeka. Je pa tudi res, da potrpežljivost, četudi lepa čednost, kaj lahko izhlapi.

Stane in njegovi preiščujejo o tem.

Ni bilo treba obiskati velikih partizanskih domačij, da ne bi kaj hitro spoznali, da so si na las podobne, da jih spravlja ob živce isti problemi, da navčerk povsod enako zvoni. Je že res, da po navadi pravimo, da je kmet po naravi nezadovoljen, res pa je tudi, da nismo tega pripravljeni prenašati tudi sami. In priznati, seveda.

Kljub precejšnji skrbi za kmeta zadnja leta še vedno nismo uspeli zagotoviti njegove socialne

Stane Koprivnikar, mlajši

nov in vse smo nekako nasitili. Imeli smo po deset hektarov obdelovalne zemlje in ni bil problem speči veliko kruha. Danes se zemlja krči, tudi frat v gozdu ni več, gozd se razrašča, divjad sili v dolino, vse je povezano eno z drugim, tudi mladi se kar naprej silijo v dolino.

Ostati zgolj pri tem, da imaš zemljo rad, še ni dovolj.

Toda v urbarju je leta 1457 zelo natančno pisalo, koliko mora Adama odškrtati za šentiljskega župnika Kurnika.

Milenko Strašek

Manj strašna noč...

Leta 1972 je pri Partizanski knjigi v Ljubljani izšla knjiga dr. Aleksandra Gale-Petra Partizanski zdravnik. Kmalu potem je urednik dramske redakcije TV Saša Vuga objavil v kulturni rubriki Dela daljšo oceno knjige, se seznanil s Petrom in mu predlagal Ogenjco kot snov za morebitno upodobitev. Za njigo je dr. Peter prejel 20. julija 1973 nagrado vstaje slovenskega naroda in knjiga je bila hitro razprodana.

Na podlagi tega je Saša Vuga začel iskati scenarista, ki bi snov Ogenjce preoblikoval na raven umetniške pripovedi, prilagojene specifični TV govorici. Scenarist Dimitrij Rupel in urednik Saša Vuga sta ob intenzivnem sodelovanju Petrovih vojnih tovarišev obiskala kraj tragedije, okolico Loškega potoka, partizanske družine, ki so sodelovale z bolnišnico in nazadnje ranjence: Smolnikarja, Snoja in Mulaca. Medtem so bile razčiščene mnoge nejasnosti, kot npr. kdo je bila bolničarka Mimica, ranjenci, ki so padli v bolnišnici in ves potek tragedije. V ekipi sta bila tudi patologa dr. Anton Dolenc in dr. Jančigaj. Izbran je bil odbor za postavitve obeležja, postavitev muzeja in končno tudi za pomoč filmski ekipi.

V letu 1977 je dr. Peter izdal knjigo Ogenjca, v kateri je v podrobnosti opisal dogodke v bolnišnici in širši okolici med italijansko ofenzivo in tragedijo sploh. In tako je med pisanjem scenarija

Ogenjca tudi na zunaj in na kraju samem doživela svojo renesanso. Dne 31. julija 1977, to je po 35 letih, so bolnišnico odprle za javnost organizacije: Loški potok, Ribnica, Kočevje, Cerknica, Ljubljana - Center, Vič, Moste, Bežigrad, Šiška, Novo mesto, s Primorskega idr. Pokroviteljstvo je prevzel Klinični center v Ljubljani. Marija Čepon-Mimica pa je postala simbol medicinskih sester v Sloveniji, ki se na kraju njenega poslednjega dejanja zberejo vsako leto z ostalimi medicinskimi uslužbenci na spominski slovesnosti.

Naslov nadaljevanke je: »Manj strašna noč...« Upriporitev ima pet epizod. Idejni vodja je Saša Vuga, scenarist Dimitrij Rupel, režiser Andrej Stojan, producent Igor Pobegajlo. S snemanjem so začeli v maju, končali pa konec julija. Ekipa je vzela delo resno in zaslužno vse priznanje.

V nadaljevanke bomo videli zelo pomembne dogodke iz časa, ko se je slovenski narod bojeval za svoj obstoj. V začetku je prikazana organizacija OF, ki spomladi leta 1942 pošilja prostovoljca zdravnika med partizane, in kako v okupirani Ljubljani zdravijo partizanske ranjence. Partizani spomladi osvobodijo velik del slovenskega ozemlja in hkrati postavljajo ljudsko oblast. Izvoljeni odbori prevzemajo vse naloge od gospodarstva do vojaških zadev. V Loškem potoku so pod vodstvom Matevža Haceteta in Franceta Koširja izva-

jali agrarno reformo. Italijani nato začnejo z veliko ofenzivo, z namenom, da to preprečijo in da pokorijo slovenski narod. Požigali so vasi, mučili in streljali ljudi ter jih množično pošiljali v koncentracijska taborišča. Celo ranjence so ubijali.

Dr. Peter je bil upravnik partizanske bolnišnice na Petelinjku in ga je skrbelo, kam bi skril ranjence pred

Medicinec Metod Rus, namestnik upravnika, je predlagal gozdni predel Ogenjca - uro hoda od Belih vod. Po odločitvi so na majhni ravni zgradili barako, kuhinjo in ostalo, kar je bilo potrebno za delo bolnišnice. Nekaj deset metrov od barake pa je na strmini v skalovju kraška jama, ki so jo določili za skrivališče ranjencev, če bi se Italijani približali bolnišnici. Ko so pripravili barako, so se

nov žleb. Tja so poklicali dr. Petra in skupina zdravnikov je odbrala huje ranjene partizane. Komandant je nato odločil, da jih prevzame dr. Peter ter jih odpelje v bolnišnico Ogenjca. V tej skupini ranjencev je bil tudi Ernest Senčar, ki je hlinil hudo revmo. Pozneje je bolnišnico izdal. V bolnišnici Ogenjca je bil tudi Ciril Vidmar, ki je bil ranjen ob italijanskem napadu na partizansko patruljo

vili kraško jamo za bivanje. Še živeči Anton Hace iz Markovca pri Ložu je pomagal urejati jamo. Letos v septembru, ko so rezervni oficirji z Rakeka obiskali bolnišnico Ogenjca, je pripovedoval, kako so pripravili jamo za sprejem ranjencev. Iz Jelenovega žleba so nanесли vodo, preskrbeli hrano, cigarete, sanitetni material in druge potreščine. Tako so bili ranjenci preskrbljeni za več kot 14-dnevno bivanje v jami. Ko se je ofenziva približala, se je sestavila ekipa bolnišnice in določila, da odnesejo ranjence v skrivališče. Po zelo težkem opravlilu se je Mimica prostovoljno prijavila, da prevzame vso skrb za ranjence. V jamo so hoteli iti še nekateri drugi, pa so jih le prepričali, da je pametneje izbrati si druga skrivališča. Le eden - Senčar je vztrajal, češ da ga muči revma in da ne pozna krajev, pa da bi lahko padel v roke Italijanom. In ker se je mudilo, so mu nazadnje le dovolili, da ostane in gre v jamo.

Ekipa se je nato umaknila, dr. Peter in Anton Hace pa sta jamo še zamaskirala, zasadila smrekico in pokrila vhod s korenino tako, da bi lahko občasno prišli iz jame.

Bivanje v jami je bilo za ranjence neprijetno; ni bilo prostora, da bi lahko udobno ležali, pa tudi temno je bilo in stene so bile vlažne. Dne 30. julija je Senčar nagovoril Mimico in druge, naj ga pustite ven, da bi opravil veliko potrebo. Niso mu dovolili, pa je kar naprej in naprej prosil, da mora ven. Napo-

ofenzivo. V skrbeh so bili tudi zdravniki bolnišnice v Zapotoku, kajti Italijani so preiskovali vsak koteček gozda. Stab bataljona Miloša Zidanška je sprejel sklep, da je treba zgraditi konspirativno bolnišnico, in zadolžil je dr. Petra, da opravi nalogo.

lotili dela s premeščanjem ranjencev. Najprej so jih prepeljali do Belih vod, od tam pa so jih odnesli k Ogenjci.

Pred ofenzivo se je umikala tudi bolnišnica iz Zapotoka. Ranjence so pripeljali na Travno goro in nato v Jele-

pri Zlebiču. Dr. Peter ga je tedaj obvezal. Rana se mu je zacelila, vendar se ni mogel hoditi. V bolnišnici je bil edini, ki je imel puško in nekaj nabojev. Le-to je uporabil ob napadu Italijanov na jamo.

Po sprejemu ranjencev iz Jelenovega žleba so pripra-

Tone Kebe Notranjski padli in umrli prvoborci

Loški odred je povedel na Primorsko precej notranjskih prvoborcev, med njimi je bil tudi France Caserman-Tesar. Najprej je bil politični komisar prve čete prvega bataljona v Loškem odredu, v Soškem odredu pa je postal namestnik političnega komisarja drugega bataljona. V januarju 1943 je napredoval na mesto namestnika političnega komisarja Soškega odreda. Iz dnevnika, ki ga je med vojno pisal dr. Dušan Pirjevec-Ahac, je razvidno, da je imel Tesar z njim večkratne pogovore v decembru 1942. Iz dnevnika je tudi razvidno, da se Tesar ni mogel udeležiti pogovorov 8. decembra 1942 zaradi bolezni.

V februarju 1943 sta bila izoblikovana dva odreda, Severnoprimerški in Južnoprimerški odred. To je narekoval velik dotok primorskih fantov v partizane, ker se niso hoteli pokoriti italijanski mobilizaciji.

Hkrati je bil France Caserman-Tesar imenovan za namestnika političnega komisarja Severnoprimerškega odreda. Podpisoval se je Alojz Tesar, politični komisar odreda Florian pa ga je klical po pravem imenu Franc. (Pripoved Franca Brešana-Orla, ki je bil takrat komandir relejne postaje P-23 na Mrzlem vrhu.)

Partijski funkcionar in aktivist

Po smrti sekretarja KPS za Tolminsko Franca Šavlija-Medveda, v marcu 1943, postane Tesar namestnik sekretarja KPS za Tolminsko okrožje. (Podatek je dal Franc Brešan-Orel). Kot terenski partijski funkcionar je nato Tesar zapustil operativne enote in do kapitulacije Italije opravljal pomembne partijske dolžnosti.

Dne 2. maja 1943 so bili na območju Primorske izoblikovani okrajni komiteji KPS, ki so bili začasno posredniki med pokrajinskim komitejem KPS in med osemnajstimi okrožji. Organizirani so bili trije taki okraji, in sicer južnoprimerški, srednjepimerški in severnoprimerški. Sekretar Severnoprimerškega okraja KPS je postal France Caserman-Tesar. Hkrati je postal Tesar še inštruktor Pokrajinskega komiteja KPS za Primorsko. Njegovo delovno območje je tedaj obsegalo Bovec, Tolmin, Baško grapo, Cerkno in Goriška Brda.

Po reorganizaciji okrajev je Tesar postal sekretar okrožnega komiteja Kanal, ki je obsegalo tudi del vzhodne Benečije. Tja je Tesar poslal domačina s Kambreškega Alojza Mavriča-Otona in mu dal navodila za aktivi-

stično delo na obronkih vzhodne Benečije. Zavedal se je, da je ozemlje Beneške Slovenije narodno zelo neprebujeno in da bo mogoče ljudi pridobivati postopoma. Oton je Tesarju kmalu poročal o uspehu svojega dela za cilje OF. Potlej, od avgusta 1943, je Benečija spadala v sklop Briškega okrožja, pozimi 1943/44 pa je bilo tam organizirano samostojno okrožje, ki je začeto Tesarjevo in Otonovo delo razširjalo in poglobljalo.

tarja Okrožnega komiteja KPS za Idrijsko-okrožje. Bila sem članica tega komiteja. Prvič sem ga slišala govoriti na sestanku aktivistov OF Črnovrške planote. Sestanek je imel v Zadlogu pri Sedeju.

S posebnim poudarkom je govorila o vlogi delavskega razreda in kmetov v organizaciji OF in v narodnoosvobodilnem boju.

Njegova prijaznost in umirjenost pri razlaganju pomena boja slovenskega naroda proti

Skupina borcev Loškega odreda po prihodu na Primorsko

S kanalskega območja je prišel Tesar na idrijsko v začetku avgusta 1943. Minka Treven-Milica se ga spominja:

»Tovariša Tesarja sem spoznala v prvi polovici avgusta 1943. leta, ko je prišel za sekre-

fašizmu za osvoboditev sta napravili na nas močan vtis. Imel je navado poudarjati, da so uspehi v našem narodnoosvobodilnem boju v mnogočem odvisni od naše zavesti, od političnega prepričanja in doslednosti pri delu.

Naši znaki

Drugi kongres slovenske mladine 1945

sled je Mimica le odločila, da lahko gre, a se mora hitro vrniti. Senčar pa se ni vrnil in v jami so postali zaskrbljeni. Nato so se dogovorili, da če jih Senčar izda, se ne dajo fašistom živi v roke: Mimica mora vse postreliti in nato še sebe!

Naslednji dan se je Senčar prijavil Italijanom. Še z enim partizanom so ga privedli v taborišče k Mrtalozu. Italijani so na tem kraju ustrelili 4 učitelje. Za streljanje je bilo določenih še več drugih, ki so jih imeli s seboj. Med njimi je bil tudi Ivan Zbačnik, ki se spominja dogodka takole:

govoru so mu dali na glavo čelado, ga pridružili vojakom, da bi jih vodil k jami...

Ko so se vojaki približevali jami, jih je Ciril Vidmar opazil in začel je streljati. Italijani so se razvrstili v strelce in streljali z mitraljezi ter se približevali jami. Mimica in Vinko sta kmalu uvidela, da je vsak odpor nemogoč. Spustila sta se v jamo in vprašala ranjence, ali drži to, kar so se dogovorili... »Seveda!« so odgovorili vsi v en glas. Nato je začela Mimica streljati... To je bila njena najtežja naloga. Medtem so se Italijani približali jami in začeli vanjo

v jamo izdajalec Senčar, se napil vode, vzel cigareto in se vrnil poročat Italijanom. Nato so šli noter tudi Italijani. Še žive ranjence so spravili ven. Eden, ki mu je bomba odtrgala roko in ga ranila tudi v glavo, se je sam privlekel iz jame. Dva so nato ustrelili, Smolnikarja, Snoja in Mulaca pa so odnesli v taborišče k Mrtalozu. Po večdnevem tavanju so jih odpeljali v Ljubljano in jih obsodili na dosmrtno ječo...

V nadaljevanju bo nastopil tudi italijanski zdravnik dr. Antonio Ciccarelli, ki je po kapitulaciji Italije odšel s skupino bolničarjev k partizanom in zdravlil partizanske ranjence do konca vojne. S svojo navzočnostjo je dal veliko partizanski saniteti. Dr. Gala-Peter piše o njem v knjigi Partizanski zdravnik, saj ga je prav on pritegnil v partizane. Dr. Antonio Ciccarelli živi kot upokojeni sanitetni generalpodpolkovnik v Italiji in je še danes iskren prijatelj naše dežele. Bil je večkratni gost ne le pri svojih starih soborcih, slovenskih partizanih, ampak tudi ZB SRS. V nadaljevanju ga bomo videli pod imenom dr. Antonio Moscatelli.

Po kapitulaciji Italije so prišli vsi trije ranjenci, ki so preživeli tragedijo pri Ogenjci, med partizane. Smolnikar je leta 1944 v Dolenjskih Toplicah spoznal izdajalca Ernesta Senčarja in ga aretirал. Nato je bil na javnem procesu v Dolenjskih Toplicah obsojen na najhujšo kazen...

Nadaljevali bodo začeli predvajati 29. novembra letos.

Karel Mikulič

»Ko je Senčar prišel med nas, je začel udrihati čez partizane, nato pa omenil bolnišnico. Še živeči Mirko Rus ga je opozoril, da naj bo tiho o bolnišnici. Toda Senčar je začel še glasneje govoriti, tako da so Italijani postali pozorni. Približal se mu je neki Italijan, mu ponudil cigareto in ga odvedel v štab. Po po-

metati bombe. Tam je bilo vse v dimu in krušile so se stene. Mimica je z zadnjim nabojem ustrelila še sebe. Padel je tudi Ciril Vidmar in v jami je nastala tišina...

V jami je ostalo 5 živih ranjencev. Dva sta bila hudo ranjena od bomb, ki so jih metali Italijani. Prvi je prišel

Značka na sliki je zelo velika, večja, kot so danes razne značke. Izoblikoval jo je kipar Stane Dremelj. Sklepamo, da jih je bilo najverjetneje izdelanih približno tisoč. Toliko je bilo namreč delegatov in delegatk na drugem kongresu Zveze slovenske mladine v Ljubljani od 24. do 27. junija 1945.

Sodelovati na kongresu je bila velika čast in priznanje. Izbiranje delegatov je potekalo skoraj tik po vojni. Tako so prav gotovo pripeljale mnogo slovenskih mladincev na kongres njihove medvojne partizanske in aktivistične zasluge, po drugi strani pa je že v svobodi potekalo delovanje Zveze slovenske mladine.

Prva naloga je bila obnove porušene domovine in prav mladina se je v največji meri vključila v te napore. Zato smo lahko ob vsaki danes predstavljeni znački trdno prepričani (če nam po naključju pride v roke), da jo je nosil pripeto nekdo, ki se je z vsem žarom vključil v nove čase. Po vsej Sloveniji je potekalo predkongresno tekmovanje v prostovoljnem delu, tudi v unionski dvorani v Ljubljani je bilo z velikimi črkami izpisano na balkonu »Junakom borbe naj slede junaki dela«. Na večer pred kongresom so mladinci po vsej Sloveniji kurili kresove. Slovenski poročevalec je zapisal: »Bela Ljubljana je postala mlada Ljubljana.

Kipeče življenje mladih sil se sprošča iz mladih src...« Kongresne prireditve so se začele že v soboto 23. junija. Zvečer so pritekale mladinske štafete iz vseh okrožij na Kongresni trg, kjer je bil miting in od koder se je razvil sprevod po mestu. Naslednji dan je bil namenjen slovesnemu delu kongresa. Delovni začetek kongresa je bil v ponedeljek, zvečer pa so si mladinci ogledali predstavo Borovih Raztrganec. Delovni dan je minil v navdušenem vzklikanju Titu, Stalinu (sovjetska delegacija je sedela v prvi vrsti, vsa v uniformah in z odlikovanji) in obljubam za obnovo domovine. Med drugimi sta govorila tudi Josip Vidmar in Boris Kidrič. Sodelovali so tudi predstavniki mladine s Primorske in s Koroške. Na kongresu sprejete naloge so bile jasne – vse sile za obnovo domovine in izgradnjo socializma. Navdušenja in vzklikanja ni manjkalo. Zveza slovenske mladine se je na kongresu preimenovala v Zvezo mladine Slovenije. Kot je bilo obrazloženo, je bila sprememba potrebna, »ker se je s slovenskimi tovariši bojevala proti fašizmu in se z njimi trudila v borbi za demokracijo tudi mladina drugih narodov.« Za predsednika glavnega odbora Zveze mladine Slovenije je bil izvoljen Janez Vipotnik. Dejal je: »Iz naše mladine se poraja nov lik, to ni več Slovenec – hla-

pec, to je nov Slovenec – samozavesten, ponosen, ki se zaveda svoje politične zrelosti... Slovenska mladina je pokazala v štiriletni borbi, da je kos vsem nalogam.«

Tako je ob znački na sliki pred nami ena plat takratnega življenja slovenske mladine. Hudo izmaličena bi bila, če je ne bi poznali tudi drugačne. Dovolj je seči po lani izšli knjigi »Petinštirideseto«, ki jo je napisal Janez Vi-

Znak udeležencev 2. kongresa mladine Slovenije 1945

potnik. Marsikaj pa so nam povedali tudi filmi, kot so bili na primer »Zaseda«, »Jutro« in letos pretresljivi in hudo resnični puljski nagradenec »Samo enkrat se ljubi«. Res pa je, da tako brezobzirno poštene še nismo bili, kot nam je tudi letos pokazala naša televizija z madžarskim filmom o so- lnanju in zagatah mlade aktivistke v stroju stalini- stične totalitarne države.

Janez J. Švajncer

Pazljivo in zavzeto je poslušal poročilo vsakega posameznega aktivista o delu OF in KP po vaseh in kako delujejo mladinske organizacije v okviru OF. Kritiziral je, ker še nismo uspeli odpraviti strankarske miselnosti in ustvariti enotno Osvobodilno fronto.

Spominjam se, kako se je Tesar zanimal za politično stanje med rudarji v Idriji, koliko jih je že šlo k partizanom, koliko rudarjev daje prispevke za OF in partizane, kako imamo organizirano širjenje partizanske literature med rudarji in meščani.

Nekaj dni pred kapitulacijo Italije je Tesar sklical sestanek okrožnega komiteja KPS v idrijski Beli pri družini Lampe, po domače pri Ipavcu. Po sestanku smo govorili o padcu fašizma in o spremembah, ki bodo sledile. Tesar je dajal pojasnila na vsako vprašanje. Opozarjal je na budnost in pripravljenost na dogodke, ki bodo sledili.

Tovariš Tesar ni bil pristaš pogostih okrožnic in pisem. Raje je imel osebne stike z ljudmi in pomagal je na terenu s praktičnimi nasveti.

Na sestankih je posebno poudarjal pomembnost pritegovanja žena in mladine in njihovo vključitev v organizacijo OF.

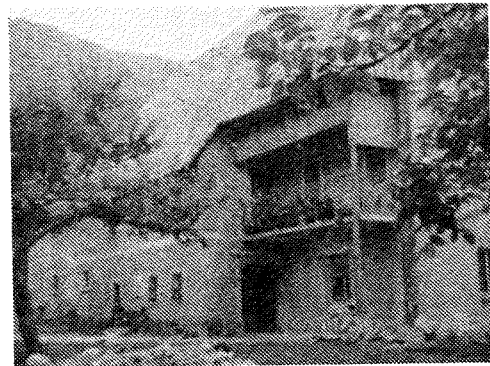
Na Primorskem, kjer smo toliko let živeli pod fašističnim jarmom, smo takim ljudem, kot je bil France Caserman-Tesar, še toliko bolj iskreno zaupali in izpolnjevali vsa njegova navodila...

Po ustni izjavi Davorine Bogatajeve je Tesar 10. junija 1943 postavil okrožni odbor AFŽ za Idrijsko in za prvo sekretarko je določil Minko Treven-Milico. Takrat je Tesar sklical tudi mladino in SKOJ iz Idrije pri rudniškem dimniku, kjer bi se moral oblikovati mestni komite SKOJ za Idrijo, a do sestanka zaradi zunanjih težav ni prišlo. Za sekretarko SKOJ je bila predvidena Davorina Bogataj.

Naj navedemo nekaj spominskih izjav, ki se nanašajo na delovanje Franceta Casermana-Tesarja.

Alojz Kurner-Fisjak omenja Tesarja, ko je bil njegov osebni spremljevalec. Pred tem je bil kurir na TV-6 in TV-7 v Mrzli Rupi in na Vratih. Bil je na pohodu v Benečiji in potlej je spremljal terence in partizane prek javk od Črnega vrha do Notranjske. Pri Črnem vrhu se je srečal s Tesarjem in pridržal ga je za spremljevalca. Lisjak je Tesarja spremljal na pohodih od Vojskega do Ledin, prek Trebuse do Čepovana. Sestajal se je tudi z ilegalnimi aktivisti iz Idrije in drugje. Vedno na obhodih je razširjal in utrjeval politično mrežo.

Tesar je bil pri delu zelo previden. Nered se je zadrževal v hišah in na kozolcih. Pretežno je prenočeval zunaj naselij in v bunkerjih. Z

Pri Sedejevih v Zadlogu nad Črnim vrhom se je Tesar večkrat shajal s tamkajšnjimi aktivisti

Jožetom Kendo sta gradila bivališče v Srednji Kanomlji pod Robarjem in v ta namen iz Idrije prinesla precej lepenke.

Tesar je bil priljubljen med ljudmi in vreden zaupanja. Ko se je sestajal z aktivisti, je dostikrat Lisjak sem od sebe odšel na stražo, da Tesarja ne bi iznenadil sovražnik. Njegov spremljevalec je bil do kapitulacije Italije.

Tončka Kavčič-Vekoslava (Sedejeva iz Zadloga) pove, da so bili v njihovi hiši stalno aktivisti, kurirji, obveščevalci... Pred kapitulacijo Italije je zahajal Tesar redno k njim. V hišo so zahajali tudi Aleš Bebler-Primož, Zora Rupena-Katja, Dušan Bravničar-Veljko, Minka Treven-Milica, Cvetko Colja in drugi. Glavno besedo na njihovem terenu je imel France Caserman-Tesar, ki je bil konkretno zadolžen za aktivizacijo vseh političnih organizacij.

Na terenu so večkrat razčiščevali probleme religije in klera s poudarkom na bratomorni vojni. Dosti so razpravljali tudi o posameznikih, ki so se prej udinjali fašizmu, sedaj pa so se ogreli za sodelovanje z OF.

Tesar je avgusta 1943 ustanovil v vasi Zadlog prvo partijsko celico. V njej so bili Anton Zgavc-Božič, Viki Lampe in drugi.

Viktor Mikuz iz Zadloga se je spoznal s Tesarjem potem, ko so Italijani zažgali devet hiš, v Idrijskem logu pet, v Kajnem dolu eno, v Predgrizi eno in v Zadlogu dve. Zelo se je zavzel za pogorele in obljubil pomoč. Viktor je poslej deloval na terenu po navodilih Tesarja in skliceval sestanke, kadar je šlo za pomembnejše stvari.

V tistem času so na terenu kaj radi razpravljali o sovjetskih kolhozih. Mogoče je bila to partijska direktiva? Tudi Tesar se je lotil te zelo nevšečne debate. Na sestanku, kamor je prišlo precej premožnih posestnikov, razlage o skupnih obdelovalnih zadrugah niso najbolje sprejeli. Čeprav je prišlo na sestanku do protestnih medklicev, je znal Tesar izbruhe posameznih kmetov pomiriti z njemu značilno počasno in pretehtano besedo. Tesar poleg ni rad načeljenj kmečkega vprašanja po sovjetskem vzorcu. Raje je zaostroval bistvo partijskega boja na nacionalni osnovi in na osnovi boja proti fašizmu.

Milka Remškar-Planinka je Tesarja spoznala, ko je bil še pri tolminskem okrožju. Zadolžil jo je za mladinsko delo v Dolu pri

Kalu. Po njegovih navodilih je hodila na zvezo celo v Trst in Gorico in se povezala z Darinko na pokrajinskemu komiteju SKOJ. S Tesarjem je delovala do 11. aprila 1943, ko je odšla med partizane. Tesar je bil sposoben funkcionar in velik nesebičen. Imel je sijaen odnos do ljudi, bil je preprost in razumljiv. Kot izreden borec in komunist je znal vselej tudi pohvaliti in navduševati. Dne 23. marca 1943 jo je sprejel v članstvo KP.

Anica Dolinar iz Korit pri Ledinah je Tesarja spoznala avgusta 1943, ko je bil v družbi z Danilom Erženom iz Kovačevega rovtu in z Janezom Kolencem iz Gorij v gozdu Ideršček, da bi ustanovil organizacijo AFŽ. Sledil je sestanek v gostilni pri Viktorju v Razpotju pri Ledinah, na katerega je prišlo kakšnih trinajst žena in deklet. Prišli so vsi omenjeni, Tesar pa je spregovoril o pomenu NOB in vlogi žensk v njej. Prav takrat, 15. avgusta 1943, je sprejel Dolinarjevo v KP.

Ivan Suligoj iz Nové Gorice je Tesarja spoznal konec oktobra 1942, ko je prišel v kraje Levpa – Testeni prvi partizanski štab. Potlej se je srečal z njim še na karavli P-9, kjer se je zadrževal sekretar okrajnega komiteja KPS za Kal-Kanalsko Miro Zimic. Le-ta mu je povedal, da bo Tesar deloval na terenu kot okrožni aktivist. S Tesarjem je Suligoj sodeloval še v akciji, ko so pri Gorjupu v Avščku prijeli dva z brzostrelko oborožena človeka, ki sta se izdajala za padalca in trdila, da sta prispela iz Kaira. Oba sta bila primorska Slovenca. Razorožili so ju in odpeljali na zaslisanje.

Takrat je Suligoj spoznal, da ima Tesar na terenu veliko besedo. Imel je avtoriteto med ljudmi na terenu in med funkcionarji, čeravno ni nikoli nastopal oblastno. Miren nastop in dosledno izvrševanje nalog mu je dvigalo ugled.

Se nadaljuje

LJUBLJANA

Hodil po zemlji sem
naši

Tako je naslovil knjigo pokojni pisatelj in učitelj Jože Pahor, ki je kmalu po osvoboditvi po dolgem in počez prehodil in popotoval po naši Jugoslaviji.

Tudi člani ZZZB NOV terena Hinko Smrekar iz Ljubljane smo letos organizirali več izletov z namenom, da se med seboj še bolj združimo, da skupaj podoživljamo najhujše dni našega boja za obstoj in prostost, in da hkrati spoznamo in vzljubimo neštete lepote, ki jih skriva naša draga dežela. Zato je naše združenje letos že obiskalo Primorsko, Gorenjsko, mesto Ptuj in Notranjsko. Povsod smo se seznanjali s posebnostmi naše domovine, se poklonili junakom in žrtvam vojne in obogatili našo notranjost.

Zadnji izlet na Notranjsko smo pripravili z NOV terena Milan Majcen. Organizacija izleta je bila odlična. Med potjo nam je vodja izleta Edo Kerpan razlagal o posebnih geološki sestavi kraških tal in o njihovih vodah. Andrej Gornik in Franc Štefančič pa sta nam kot udeleženca bojev, prav v tem delu Notranjske, natančno in živo pripovedovala o hudih preizkušnjah, ki so jih morali prestajati partizani in domačini v bojih z zaslužnjevalci.

Prvi naš cilj je bil grad Snežnik. Z dobro razlago smo bili seznanjeni o davni preteklosti in o bivših lastnikih gradu, prav tako pa smo tudi izvedeli za njegovo usodo med NOB. Visoki grebeni Snežnika, ki kakor pregrada ločijo izraziti Kras od toplejše Primorske, so nas zamikalili in naš avtobus s potniki se je počasi vzpenjal na vrh Mačun.

Po kosilu smo se skozi Ilirsko Bistrico zapeljali do rojstne vasi našega pesnika moderne – Dragotina Ketteja. Popoldne smo namenili ogledu čudovite Škocjanske jame.

Partizanska in narodna pesem sta zadoneli iz vseh gri v avtobusu, ko smo se zadovoljni vračali, saj je bila naša notranjost spet bogatejša za nova spoznanja.

JOŽICA ZOROJA

HRASTNIK

Nova planinska pot

Povezano delo planincev in borcev nam spet kaže nova planinska po Pot spominov NOB občine Hrastrnik. Odprta je bila ob 40-letnici OF. Pripravili in uredili sta jo planinski društvi Hrastrnik in Dol pri Hrastrniku, v sodelovanju z občinskim združenjem Zveze borcev NOB Hrastrnik. Namen poti izpričuje uvod v knjižici, ki opisuje:

... Našo dolgoletno željo uresničujemo planinci z namenom, da svetli in hudi trenutki iz časov revolucije ne bi zašli v pozabo. K temu nas obvezujejo cilji za obstoj planinskih organizacij, katerih važna naloga je ohranjanje mlajših, zato pa najbolj pomembno zgodovino jugoslovanskih narodov in narodnosti... Sama pot ima 15 kontrolnih točk. Začne se v muzeju revolucije v Hrastrniku, od tu nas pot vodi k Šentjuričevi zidanci v bivšem vinogradu v Podkrmicah. Plošča in knjižica nam povesta, da je v letih 1935 do 1941 tovarišica Lidija Šentjurič pogosto organizirala s svojim možem Sergejem Kraigherjem ilegalne sestanke.

Ob poti se ustavljamo pri spominskih obeležjih, v prijaznih domačijah, kjer posedimo v kmečkih izbah v pogovoru z domačini. Preveč bi bilo naštet vse točke, od planinskega doma na Gorah in na Kopitniku do planinskega doma na Kalu, od Kozoletove domačije v Breznem, do Marnege, do Bobnega.

Prelepa pot, polna spominov, ki jo je vredno prehoditi, in s seboj moramo popeljati našo mladino. Za nagrado za prehojeno pot in v spomin na doživeto ob poti prejme pohodnik značko.

FRANC JEŽOVNIK

BLED

Borci so obiskali Vis

Ta izlet nam bo ostal še dolgo v spominu, saj je bil eden najlepših. Peljali smo se z vlakom do Reke, nato pa z ladjo do otoka Vis v mestecu Komiza. Vso pot nas je spremljal dež, saj so bili septembrski dnevi letos vse prej kot lepi. Toda na Visu smo imeli dva čudovita dneva, da smo se lahko kopali, predvsem pa smo si dobro ogledali zgodovinske kraje tega otoka. Povzpeli smo se do Titove vtoline. V mestu Vis smo si ogledali znameniti muzej.

Začuden in presenečen smo bili nad ljubeznivostjo domačinov, ki so se tako radi pogovarjali z nami. V Komizi nas je pozdravila delegacija borčevske organizacije in nas seznanila s svojim delom. Kar žal nam je bilo, ko smo se morali posloviti od otoka, ki je odigral tako pomembno vlogo med narodnoosvobodilnim bojem in je ohranil svojo prvobitnost do današnjih dni. Škoda le, ker mladi zapuščajo svoje domove, saj zanje tam ni zaslužka.

M. S.

POSTOJNA

Mladi se seznanjajo z
revolucijo

V mrzlem petkovem popoldnevu se je v postojnskem kulturnem domu zbralo veliko ljudi. Zanimalo jih je, kakšno je tokrat znanje mladega rodu, kaj vse so se naučili pri folklornih in recitacijskih krožkih. Dne 13. novembra je bilo občinsko kviz tekmovanje »Mladost v pesmi, besedi in spretnosti« na temo: Ustvarjanje in razvoj Titove armije, ki ga je organizirala občinska konferenca ZSMS Postojna v povezavi z vojsko. V znanju se je pomerilo najboljših šest ekip (po izbirnem tekmovanju) mladincev in vojakov, prireditve pa so popestrili z bogatim kulturnim programom. Priznati moramo, da so pokazali veliko znanja in ozračje v dvorani je bilo iz minute v minuto bolj napeto. Žirija je morala, da bi izločila najboljšo ekipo, seči po dveh krogih dodatnih vprašanj. Največ znanja je pokazala ekipa postojnske gimnazije, sledijo ekipa OŠ Postojna tretje mesto pa si delita ekipi COŠ Prestranek ter GSC Postojna. V vseh ekipah so bili tudi pripadniki JLA. Tekmovalci so se pomerili tudi v streljanju z zračno puško, v kulturnem programu. Tekmovalcem velja vsa pohvala za dosežene uspehe, prav tako pa tudi obiskovalci niso bili razočarani. Postojnski mladinci imajo bogato tradicijo in že uspehov na različnih kviz tekmovanjih (pomerili so se že na občinskih, republiških in zveznih tekmovanjih), zato jim zaželimo veliko sreče in uspeha tudi tokrat.

IRENA GRIL

BOVEC

Obnova grobnice

Krajevna organizacija ZZZB NOV Bovec si je že več let prizadevala obnoviti grobnico padlih borcev. V grobnici počivajo: narodni heroj Cvetko Močnik-Florjan –, borci domačini, sestre Palčić in vrsta drugih borcev, ki so padli 26. aprila 1943 na planini Golobar v neenakem boju s sovražnikom.

Ta prizadevanja so se končno uresničila letos za dan mrtvih. Gradbeni dela so izvedli delavci gradbene delovne organizacije Posočje iz Tolmina. Gradbeni načrt za obnovo je brezplačno izdelal inž. arhitekt Fedja Klavara, za kar so mu borci globoko hvaležni.

DANILO ŠULIGOJ

KOPER

Avstrijski
protifašistični borci
pri nas

Iz velikega industrijskega mesta Kapfenberg v Avstriji so prišli k nam na okrevanje člani predsedstva organizacije KZ – Verband in so v hotelu Svoboda v Strunjanu. Nekateri so že naši »stari« znanci in redni obiskovalci naše domovine, a nekaj jih je šele prvič prišlo z drugimi. Vseh pet se je že pogovarjalo s predstavniki obalnokraškega odbora ZZZB NOV iz Kopra in tudi s predstavniki izolskega in piranskega občinskega odbora ZZZB NOV. Govorili so o skupnih nalogah, predvsem o skrbi za pravilno vzgojo mladih, o problemih pri delu organizacije in o stikih, katere so že pred leti navezali z nami. Karl Wagner, predsednik iz Kapfenberga, je poudaril koristnost takšnega sodelovanja in se zahvalil vsem našim predstavnikom za njihovo razumevanje in pomoč pri njihovem delu.

V petek, 5. novembra, so skupaj z našimi predstavniki borčevskih (obalnih) organizacij položili venec k spomeniku padlim mornarjem med NOB v Portorožu. Ob tej priložnosti je Karl Wagner dejal: »Še nikoli ni bilo tako in toliko potrebno, kot je to danes, da se ponovno zaobljubimo in rečemo – Nikoli več fašizma!«, kajti mednarodni položaj je vsak dan bolj zaskrbljujoč. Poleg vsega pa moramo skrbeti za pravilno vzgojo naše mladine in jo seznanjati z grozotami, katere je prizadejal fašizem vsemu človeštvu. To smo dolžni vsi in to zahtevajo od nas žrtve fašizma!«

BOGOMIL LILJA

Člani predsedstva KZ Verband iz Kapfenberga pred spomenikom padlim mornarjem v NOB v Portorožu

SLOVENJ GRADEC

Prostovoljno delo v
srednji šoli

Učenci srednje šole Edvarda Kardelja v Slovenj Gradcu so se udeležili dveh delovnih akcij. Prva je bila na obnovitvenem delu na Kremžerjevem vrhu. Z drugo delovno akcijo pa so lepo uredili gaj svobode na Štibuhi. Tako so učenci srednje šole Edvarda Kardelja opravili okrog 700 prostovoljnih ur, kar kaže na izreden odnos šolske mladine do teh prizadevanj.

Organizacijski odbor pa tudi skrbi, da bi v prihodnje izvedli načrt za širšo mladinsko brigado, ki bi pomagala pri urejanju Gaja svobode in sprejemanja kulturnih dobrin, hkrati pa vplivala tudi na veselje za organizacijsko dejavnost mlade generacije.

ADOLF ANKON

CERKLJE NA GORENJSKEM

Uspešne priprave za
cerkljanski smučarski
tek

Za športno rekreativno dejavnost, ki se je zadnja leta zelo razmahnila, med našimi ljudmi, bodo tudi v letošnji smučarski sezoni širom po Sloveniji pripravili številne športno-rekreativne prireditve v teku na smučeh. Tako se v Cerkljah že pospešeno pripravljajo na 3. cerkljanski množični smučarski tek, katerega start bo 3. januarja 1982, in bo to prvi množični smučarski tek v prihodnjem letu. Kot nam je povedal predsednik organizacijskega odbora cerkljanskega teka Lojze Gašpirc, pripravljajo načrte, organizacijski odbor pa je imel od meseca maja do sedaj že devet sej. Tudi problem zbiranja finančnih sredstev v Cerkljah upajo, da bodo rešili.

Na sedmi seji je organizacijski odbor cerkljanskega teka na podlagi predloga Gorenjskega odbora sprejel predlog, da začnejo z aktivnostmi za preimenovanje teka. Odslej se bo tek imenoval »3. cerkljanski množični smučarski tek Gorenjskega odbora«. Med novostmi cerkljanskega teka med drugim velja že omeniti tudi vojaški tek na 7 kilometrov, ki je namenjen pripadnikom JLA, teritorialne obrambe in UJV. Hkrati pa velja omeniti, da bo cerkljanski tek na 25 kilometrov tudi prvi preizkus žensk za lovriko »Korenina«. Že sedaj velja poudariti, da bo organizator sprejemal prijave do vključno 25. decembra letos. Na tekaški progi, ki je med najlažjimi pri nas, so organizirali že več uspešnih delovnih akcij, da bi razširili tekaške proge in tekmovalcem zagotovili dobro počutje na progi. Tudi letos bo sodelovalo več kot 300 krajanov iz vasi pod Krvavcem in Komende.

JANEZ KUJAR

JESENICE

Spominske plošče
relejnim kurirskim
postajam

Pododbor partizanskih kurirjev Gorenjske je poskrbel, da bodo za vse relejne kurirske postaje postavili obeležja na vidnih, zelo prometnih krajih, kjer bodo prebivalci stalno skrbeli za njihovo vzdrževanje. Pododbor je že tudi poskrbel, da so ta obeležja naredili, občinske komisije kurirjev NOB pa bodo skupno z drugimi organizacijami in prebivalci poskrbele, da ta obeležja postavijo in slovesno odkrijejo.

Za uresničitev tega so se v jeseniški občini pred kratkim sestali predstavniki pododbora, občinske komisije in občinskega odbora ZZZB NOV. Po daljši razpravi so se dogovorili, da naj bi te plošče odkrili prihodnje leto, in sicer za kurirsko postajo G-8, ki je bila na Mežaklji, naj bi bila plošča na hiši pri Pestnaku – Petelinu v Zgornji Radovni. Za G-10 naj bi bila plošča na Domu tabornikov v Planini pod Golico. Ploščo kurirske postaje G-17 naj bi postavili na Valvatorjevem domu pod Stolum, za G-22 na Planinskem domu na Pristavi. Za kurirsko postajo G-28 naj bi ploščo odkrili na hiši Kejžarja v Plavškem rovtu, za G-31 na obmejni karavli na Dovjem in za G-32 na poslopju Mladinskega doma v Srednjem vrhu.

Občinska komisija kurirjev se bo povezala s krajevnimi skupnostmi, KO ZB NOV, šolami in drugimi, s katerimi se bodo dogovorili o postavitvi plošč na njihovem območju in za pripravo slovesnosti ob odkritju.

Slovesnost ob odkritju G-10 v Planini pod Golico naj bi bila maja prihodnje leto, in sicer na dan, ko bo to zbor relejnih kurirjev za Gorenjsko. Na tem sestanku so se tudi dogovorili, da bo letošnji zbor kurirjev jeseniške občine 26. novembra, ob tej priložnosti bodo podelili zlati znak vsem tistim kurirjem, ki ga doslej še niso prejeli.

BRANKO BLENKUŠ

Obvestila

Obveščamo vas, da bodo zaradi priključitve naročnikov na novo PTT centralo v občini Ljubljana-Center od 29. novembra 1981 dalje spremenjene in uveljavljene nove telefonske številke republiškega odbora ZZZB NOV Slovenije, in sicer:

216-475 centrala
216-488 centrala
216-537 predsednik republiškega odbora ZZZB NOV Slovenije
216-505 sekretar republiškega odbora ZZZB NOV Slovenije
216-568 Svet za ohranjanje in razvijanje tradicij NOB
216-532 Komisija za socialno-zdravstvena vprašanja in vojaške invalide
216-516 Komisija za mednarodne stike in zamejstvo
216-570 Komisija za bivše politične zapornike, interniranice in izgnance
216-532 Komisija za vloge in pritožbe
216-516 Komisija za splošno ljudsko obrambo in družbeno samozaščito
216-522 računovodstvo

Republiški odbor ZZZB
NOV Slovenije

★

V soboto, 21. novembra 1981, organiziramo spominski pohod Griže – Hom ob 40-letnici vstaje, ob 40-letnici Brežiškega pohoda. Zbor bo ob 9. uri pri osrednjem spomeniku NOB v Migojnicah nasproti Doma svobode.

Smer pohoda: Migojnice – Griže – spomenik 1. Štajerskemu bataljonu – Metke – Hom.

Pohod je v okviru pohodov. »Obiščimo spomenike NOB v Savinjski dolini.«

Pohodniki, ki že imajo legitimacije (Dobrovlje, Igrise), lahko odtisnejo poseben žig, ostali dobijo posebne legitimacije.

Na Homu bo podelitev nekaterih transverzalnih značk!

Vabljeni!

Planinsko društvo
Zabukovica

★

V soboto, dne 21. novembra 1981, bo ob 16. uri v domu Svoboda (dom VVI in borcev) v Strunjanu redna letna skupščina obalno-kraške območne skupnosti borcev 3. SNOUB Ivana Gradnika. Udeležba vseh borcev je zaželena. Kdor ni izpolnil anketnega lista, naj ga prinese s seboj na skupščino.

Odbor 3. SNOUB Ivana Gradnika

Poizvedba

Domicilni odbor VOS OF za Južno Primorsko išče podatke padlega in doslej še neidentificiranega borca VOS za Brkinsko okrožje, ki je padel v vasi Brezovo brdo dne 4. 1. 1944. leta.

Tega dne so v spopadu z esesovsko enoto padli štirje borci: Ivan Zidar-Veljko, Alojz Mršnik, Mirko Lisjak in neidentificirani borec. Iz dosedanjih poizvedb je sklepamo, da je bil doma nekje na spodnjem Krasu.

Prosimo vse tiste, ki bi kaj vedeli o njem, naj to sporočijo na naslov: OO ZZZB NOV – domicilni odbor VOS OF za Južno Primorsko, Trg Toneta Ukmarja 12, 66000 Koper.

Vabila

Domicilni odbor radistov in sifrerjev NOV prosi vse tovarišice in tovariše, ki so kakorkoli pripomogli k oddajanju »Kričiča« v letih 1941/42, da se s pismom oglasi na naslov: Domicilni odbor, RTV Ljubljana, 61001 LJUBLJANA

★

Odbor aktivistov OF Sežana vabi vse okrajne in okrožne aktiviste OF bivšega okraja Sežana in Komen na tovariško srečanje, ki bo dne 21. 11. 1981 ob 10. uri v srednješolskem centru v Sežani. Ta dan bodo v teh prostorih odprli razstavo spominskega gradiva iz NOB srednjeprimorskega okrožja. Občinska organizacija ZKO Sežana bo pripravila kratek kulturni program.

Za spomin na slavne dogodke pred štiridesetimi leti bodo aktivisti NOB prejeli spominske značke OF. Ker odbor nima naslovov vseh aktivistov, prosimo vse, ki vabila ne bodo prejeli, da se srečanja udeležijo ter se čimprej prijavijo na občinski odbor ZZZB NOV Sežana, Partizanska cesta 15, telefon 73-548.

Popravek k vabilu

V prejšnji številki je v vabilu, ki nam ga je poslala borčevska organizacija iz Ročinja, objavljena napačna ura odkritja spomenika padlim, žrtvam fašističnega nasilja in umrlim za posledicami NOB. Spomenik bodo odkrili v nedeljo, 22. novembra, ob 10. uri, in ne ob 11. uri.

Uredništvo

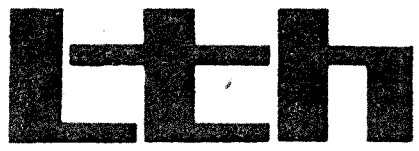

GOZDNO GOSPODARSTVO NOVO MESTO

SKRB ZA OBNOVO IN EKSPLOATACIJO GOZDOV

n. sub. o.
68000 Novo mesto
Gubčeva 15

Telefon: h. c. 068 21-065
Žiro račun: 52100-601-10152

loške tovarne hladilnikov ITH

n. sol. kidričeva 66

64220 škofja loka
jugoslavija

n. c. 60-091 ali 61-061
prodaja serijskega hladilstva 60-091
obrat vinarje n. c. 61-161
servis in livarna 61-161
telex 34-519
p. p. 92
telegram ELTEHA škofja loka
ž. postaja škofja loka
žiro računi
TOZD hladilstvo 51510-601-14125
TOZD livarna 51510-601-14104
TOZD orodjarna 51510-601-14146
TOZD elektrostroji 51510-601-14130
TOZD računski center 51510-601-13341
TOZD ZHK 51510-603-30757
DSSS 51510-607-35961

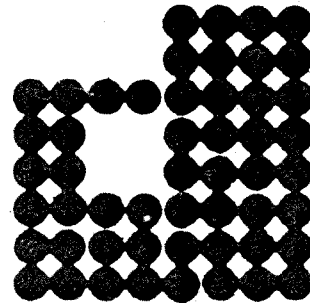

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE GROSUPLJE n. sol. o.

ustanovljeno leta 1946, je organizirano v petih temeljnih organizacijah in izvaja tale dela:

- tozd Splošne gradnje Grosuplje izvaja vse vrste gradbenih objektov, raznovrstna popravila, nadzidave in adaptacije, gradi stanovanja za tržišče v usmerjeni gradnji;
- tozd »Igrad« Vrhnika izvaja vse vrste gradbenih objektov, raznovrstna popravila, nadzidave in adaptacije, gradi stanovanja za tržišče v usmerjeni gradnji;
- tozd Kovinsko lesni obrati Grosuplje izdeluje in razvija raznovrstno opažno opremo, manjše gradbene stroje za moderno tehnologijo gradenj. Izdeluje vse vrste jeklenih konstrukcij, opravlja vsa ključavničarska, mizarska, žagarska in druga podobna dela, opravlja tudi celoten remont gradbenih strojev in opreme.
- tozd Gradbeni polizdelki Ljubljana proizvaja betonske montažne hale, elemente ter druge betonske izdelke in polizdelke, pridobiva mineralne agregate, proizvaja železobetonske armature, izdeluje lesene opaže.
- tozd Projektivni biro Ljubljana izdeluje vse vrste tehnične dokumentacije.

VSA DELA IZVAJAMO HITRO IN SOLIDNO

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje
Delo

TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35

p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:
Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD
- stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revijalni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

Tovarna obutve Novo mesto

n. sol. o. Bršljin 32, p. p. 52
TOZD OBUTEV n. sub. o. Bršljin
NOVO MESTO

IZDELUJEJO MOŠKO OBUTEV, LAHKO IN TEŽKO

Žiro račun: 52100-601-10126, SDK Novo mesto; Telefon: h. c.: 21-273,
direktor 21-483, komerciala: 21-420, skupne službe: 21-489

lip
bled

lesna industrija
64260 bled ljubljanska c. 32
telefon: 064-77661
telegram: lip bled
telex: 34 525 yu lipex

POHIŠTVO LIP BLED

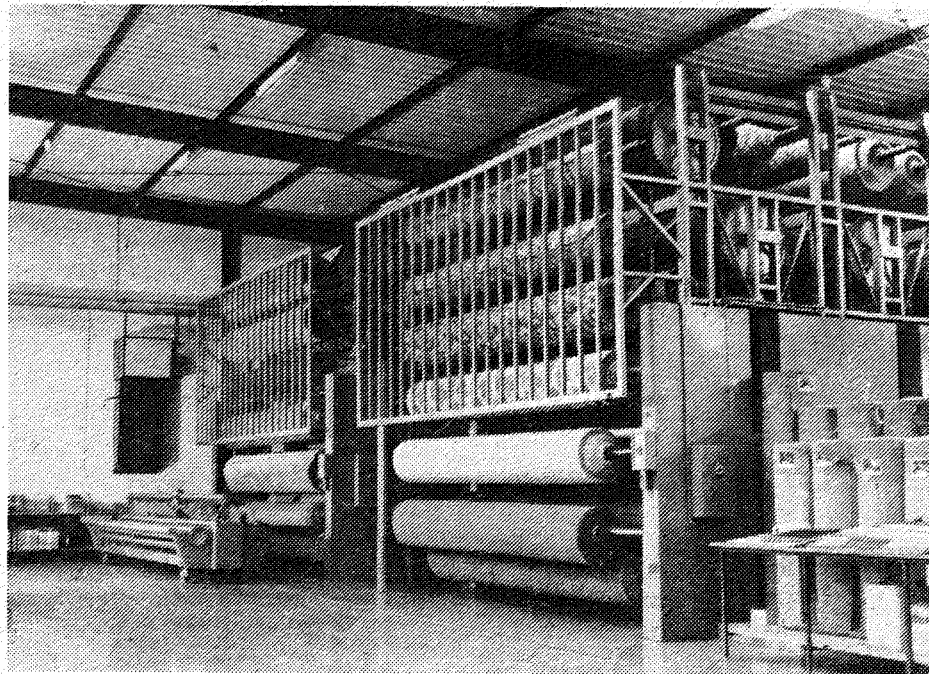

SORICA

Naraven les s svojo strukturo in barvo daje toplino in posebno prijetnost pohištvo LIP Bled, ki s svojo bogato obliko sprošča in osvobaja človeka v domačem okolju. Pohištvo LIP Bled s svojimi razkošnimi oblikami in dimenzijami poudarja trdnost in trpežnost, z barvami pa nam pomaga pri usklajevanju in požitvi prostora. Pohištvo LIP Bled je izdelano iz prvovrstnega masivnega smrekovega lesa, površinsko obdelano v naravni barvi lesa ali z lužili in lakirano s prozornim nitro lakom v pol mat izvedbi.

Pohištvo LIP Bled prodajajo v vseh večjih trgovinah s pohištvom. Prepričajte se in zadovoljni boste!

TKANINA CELJE n.sol.o.

Nudi v svoji najsodobnejši razrezovalnici talnih oblog – v okviru TOZD VELEPRODAJA

slovenskim potrošnikom vse vrste iglanih in tafting oblog po meri. Stalna zaloge okrog 120 dezenov oblog.

TOZD VELEPRODAJA sprejema naročila za talne obloge po meri prek prodajal v Celju:

- prodajalna DEKOR v sestavi »TKANINA«, TOZD Maloprodaja
- blagovnica »T« v sestavi DO »TEKO«
- prodajalna »VOLNA« v sestavi DO »MODA«

ter prek vseh drugih specializiranih prodajal v Sloveniji.

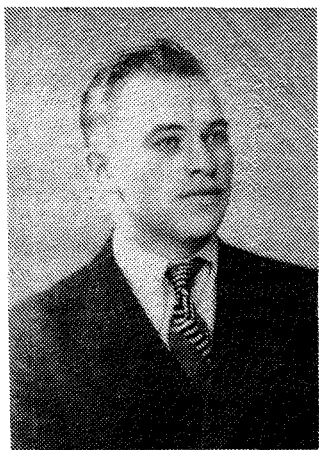
Zagotavlja hitro prirezovanje, robljenje in dostavo prek prodaje na drobno.

Spomin na človeka, ki sem ga cenil | Poznan že iz prvih vrst SKOJ

Enajstega novembra letos je minilo 40 let od tedaj, ko je padel komaj tridesetletni Maks Henigman. Čeprav je veliko napisanega o NOB, je veliko imen pozabljenih ali pa le skromno prikazanih. Toda tudi po štiridesetih letih je v meni še vedno živ lik človeka, ki mi je bil vzor in opora v številnih hudih trenutkih, lik Maksa Henigmana. Doma je bil iz Dolenjskih Toplic. Kot priden delavec si je prislužil svojo čevljarstvo delavnico, v kateri so že v kapitalistični Jugoslaviji veljali neke vrste samoupravni odnosi. Svoje delavce je vzgajal v naprednem revolucionarnem duhu. Dolenjske Toplice so bile središče organiziranega delavskega gibanja na področju od Črmošnjic do Novega mesta, v katerem je Maks Henigman odigral izredno pomembno vlogo.

Od leta 1959 je Maks pogosto zahajal v Sotesko, Polje in Drenje. Pogosto se je oglašal tudi pri nas. Od njega sem dobil prvo knjigo o ljudski revoluciji in delavskem gibanju v svetu. Znal mi je pojasniti nekatere dogodke iz knjige, ki jih takrat še nisem razumel. Leta 1935 sem bil prvič na delavskem zborovanju in partijskem sestanku v Tr-

bovljah. Takrat sem prvič videl pred delavskim domom napis: »Delu čast in oblast!« Maks Henigman nas je ob tej priložnosti peljal na grob revolucio-

Maks Henigman

narja Fakina, da smo se poklonili njegovemu spominu.

Ob kapitulaciji stare Jugoslavije so se revolucionarne sile opredelile različno. Maks je prepričeval ljudi, da je okupator lahko le sovražnik ljudstva. V začetku junija 1941 je Francetu Puclju in meni naročil, naj ustanovimo odbor OF za območje Soteska-Drenje. Opredelil je naloge, ki naj jih izpolnjuje vsak član odbora OF. Zadnji širši sestanek

delegatov OF, na katerem je bil navzoč tudi Maks, smo imeli v gozdu nad Podhosto v oktobru 1941. Bilo nas je kakih trideset delegatov iz odbora OF in članov KP iz tega dela Dolenjske. Maks nas je odločno pozval k oboroženim akcijam. V prvih dneh novembra 1941 je Maks Henigman s skupino članov KP krenil na svojo prvo in zadnjo oboroženo bitko. Padel je na Sv. Križu pri Litiji, ko se je vračal z boja pri Bučki.

»Maksa Henigmana ni več...« smo nemo sprejemali Maksovi sodelavci in prijatelji sporočilo. Malo smo govorili. Vsiljevalo se nam je vprašanje, kako bomo nadaljevali brez njega. Nikoli ni od nas nič zahteval, kljub temu pa smo mu radi sledili. Znal nas je prepričati. Če nam je ob njegovi smrti zastajal korak, smo potem nadaljevali njegovo delo, zakaj ledina je bila zaorana, pot načrtana, vpliv Maksa Henigmana pa tako močan, da smo bili sposobni nadaljevati pot. Delo v narodnoosvobodilnem gibanju smo širili in stopnjevali ter vzpostavljali nove zveze z novimi sodelavci. V odločilnih in najtežjih trenutkih pa smo Maksa Henigmana vedno pogrešali.

Ludvik Blatnik

Nedolgo tega je po daljši in hudi bolezni umrl v Ljubljani predvojni revolucionar in komunist, nosilec spomenice in dolgoletni družbenopolitični delavec Andrej Stegnar.

Bil je otrok proletarske družine, sin čevljarja, in ker je oče moral v prvo svetovno vojno, 1919. leta pa mu je umrla mati, se je Andrej moral sprijazniti z dejstvom, da bo sam preživljal ne tako majhno družino.

Že kmalu, ob spopadu z Orjuno, ki se ga je udeležil tudi sam, se je soočil z grobo stvarnostjo takratne politike: odpustili so ga iz tovarne Peko.

Pet let pozneje, 1929. leta, srečamo Andreja Stegnarja v vrstah Skoja, kamor ga je sprejel znani hrvaški revolucionar Mijo Oreški. Takrat je služil vojaški rok, nato pa se je vrnil domov, navezal stike s komunisti in začel prenašati ilegalno literaturo ter vodil ilegalce čez mejo. Tik preden so ga aretirali, bilo je avgusta, je bil leta 1931 sprejet v Komunistično partijo Jugoslavije.

Skusil je Glavnjačo, prebil Ado Ciganlijo, vendar je bil zaradi pomanjkanja dokazov pred sodiščem za zaščito države oproščen.

Vrnil se je domov in znova začel s partijskim delom, v oktobru 1932 pa ga že srečamo kot delegata Gorenjske na znanem sestanku v Šmi-

glovi zidanici v Savinjski dolini, udeležil pa se je tudi konferenc v Dobravi, Trbovljah in Podgorju pri Titovem Velenju.

Istega meseca je bil ponovno aretiran in obsojen na pet let robije v Sremski Mitrovici. To je bila zanj izredna šo-

la: v zaporu se je srečal z mnogimi vodilnimi funkcionarji naše partije in skupaj z njimi je utrjeval marksistično misel, svoj pogled na svet.

Ko se je po dolгих letih robije vrnil domov, se je takoj vključil v delo mestnega komiteja partije v Trzinu in okrožnega v Kranju. Vse, kar je v dolгих letih pridobil v Sremski Mitrovici, je koristno posredoval tovarišem, ki jih je zbiral okoli sebe.

Tik pred začetkom vojne je postal Andrej Stegnar

žrtev izdaje, znova so ga aretirali, a je kmalu pobegnil in potem živel v strogi ilegali vse do trenutka, ko je bil znova obsojen na dve leti zapore. Del kazni je prestajal v Ljubljani, tik pred izbruhom vojne pa so ga prepeljali v mariborsko kaznilnico, od koder je bil po hudem mučenju in naporih prestavljen na grad Borl, od tam pa so ga odpeljali v internacijo v München. Andreju Stegnarju je uspelo pobegniti iz daljnega Münchna in se v domovini priključiti prvim partizanom.

Tudi po vojni Stegnar ni miroval in je z uspehom nadaljeval delo kot direktor tovarne usnja v Kamniku, pozneje v šoštanjski tovarni, še posebej pa ga imajo v dobrih spominih ne le dalavci obeh delovnih organizacij, pač pa tudi planinci, ki jim je bil vseskozi dober prijatelj. Ni naključje, da so planinski dom na Slemenu v Šentvidu nad Šoštanjem imenovali prav Andrejev dom.

Ko se je po upokojitvi preselil v Ljubljano, se je takoj vključil v delo planinskega društva Ljubljana-Matica in tako nadaljeval humano poslanstvo, ki ga je začel že mlad.

Andreja Stegnarja so zaradi njegovih velikih zaslug pri širjenju planinstva imenovali za prvega častnega predsednika planinskega društva Šoštanj.

Tihomir Conić

V 59. letu starosti je umrl Tihomir Conić, rezervni major JLA, delavec carinske službe ter aktiven družbenopolitični delavec v organih krajevnih skupnosti, ZRVS in ZZB NOV. Rodil se je v vasi Magaš pri Leskovcu. Novembra 1941 je odšel v partizanski odred na Radan planini, od koder se je vrnil v dolino in nadaljeval delo na terenu. Med bojem je opravljal več pomembnih dolžnosti, od delegata voda in pomočnika komisarja čete do mladinskega voditelja SKOJ. Za hrabrost v boju in za zasluge za razvoj naše socialistične družbe je dobil več odlikovanj in priznanj. Pokopali smo ga septembra.

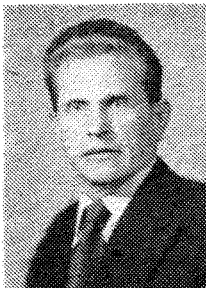

Anton Logar

Avgusta je v Ljubljani umrl 89-letni aktivist in bорец Anton Logar. Aktivno in organizirano je začel sodelovati v NOG že januarja 1942. Od decembra 1942 do aprila 1943 je bil zaprt v ljubljanskih zaporih. Septembra 1943 je 51-leten odšel k partizanom. Vsa leta do konca vojne je deloval na belokranjskem vojnem področju. Tudi po vojni je delal v raznih organizacijah. Za zasluge med vojno je bil dvakrat odlikovan.

Franc Petrič

Lani septembra smo v Planini pri Raketu pokopali Franca Petriča. Rodil se je 1910. leta v Planini. Za NOB je delal že od leta 1941. Maja 1943 je odšel k partizanom v Dolomitski odred, pozneje pa v Vojkovo brigado. Trikrat je bil odlikovan.

Jože Jakše

Oktobra smo se na celjskem pokopališču poslovili od Jožeta Jakšeta. Rodil se je 1912. leta v Hrastju na Dolenjskem. Že leta 1941 se je vključil v OF. Delal je v okrajnem odboru Gorjanci kot vojni referent, obveščevalec in intendant do vstopa v NOV septembra 1943. Iz 12. brigade je prišel v Dolenjski odred, kjer je kmalu napredoval od desetarja, vodnika do komandanta bataljona. Po osvoboditvi je ostal v JLA do leta 1956, ko je bil upokojen kot kapetan. Nato je bil ves čas aktiven v ZK, SZDL in ZZB. Dobil je veliko odlikovanj in priznanj.

Marija Kotnik

Avgusta smo se na pokopališču v Ložu poslovili od Serinove mame. Rodila se je pred 91 leti v Ložu. Med NOB je celotna družina delala proti okupatorju in podpirala partizane. Sin France je že maja 1942 odšel k partizanom, hči je bila aktivistka. Tudi Marija je pomagala terencem in strežila ranjenim in bolnim partizanom. Po požigu Loža in njene hiše avgusta 1942 je odšla v loške gozdove, kjer je ostala vse do kapitulacije Italije.

Karlo Čeh

Oktobra smo 69-letnega Karla pokopali na divaškem pokopališču. Že kot fant ni hotel vstopiti v fašistično stranko, zato so ga zaprli in tepli. Takoj po italijanski kapitulaciji se je vključil v VOS, pozneje pa se je bojeval do osvoboditve v 5. bataljonu VDV. Kot hraber mitraljezec se je izkazal v številnih akcijah po Primorski in Dolenjski. Za zasluge in hrabrost je prejel štiri odlikovanja.

Urška Zorko

Na Zasavski gori smo pokopali Urško Zorkovo iz Roviš. Rodila se je pred 88 leti v Zakotu pri Brežicah. Bila je zgledna, pridna in poštena mama. Vrsto let je oskrbovala spomenik padlim borcev NOV na Rovišah.

Karlo Vrhovšek-Aleš

Konec avgusta smo na šempetrskem pokopališču poslovili od Karla Vrhovška-Aleša, nosilca spomenice 1941, rezervnega kapetana 1. razreda. Rodil se je pred 59. leti v Marčjem dolu na Dolenjskem. Se ne star 20 let se je že priključil NOG. Avgusta 1941 je bil sprejet v SKOJ. Zbiral je orožje, trosil letake in sodeloval pri sabotažnih akcijah. Decembra 1941 je sodeloval v spopadu z Italijani na Primorskem, nato je bil sekretar Skoja za Martinjo vas. Maja 1942 so ga aretirali, a kljub mučenju ni ničesar izdal. Izpustili so ga in priključil se je 2. grupi Zapadnodolenjskega odreda, kjer je bil maja 1942 sprejet v KP. V Partizanski vojski je opravljal vrsto odgovornih funkcij in je bil sedemkrat ranjen. Po vojni se je družbenopolitično angažiral v Sempetru. Za svoje ustvarjalno delo je dobil več priznanj, za svoj delež v NOV pa pet odlikovanj.

Stanko Obid

Avgusta smo se na pokopališču v Oblokah poslovili od Stanka Obida. Rodil se je 1914. leta v Hudajuži. Leta 1938 je moral na odsluženje kadrovskega roka v Italijo. Kapitulacijo Italije je izkoristil za beg proti domu. Septembra 1943 je bil že med borcev NOV. Za zasluge med NOB je bil dvakrat odlikovan. Po vojni se je vključil v graditev naše nove družbe.

Franc Ostrožnik

Septembra smo se v Zagorju ob Savi poslovili od Franca Ostrožnika. Rodil se je 1906. leta v vasi Vodiče. Med okupacijo je vsestransko delal za NOB do leta 1944, ko se je priključil dolenskim partizanom. Bil je hraber bорец, dobil je čin vodnika. Po vojni je bil spet rudar.

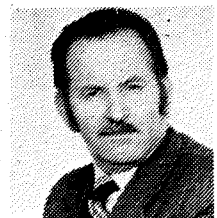
Viki Vrenjak

Na pokopališču v Dobu smo avgusta pokopali Vikija Vrenjaka. Rodil se je 1934. leta na Viru pri Domžalah v družini, ki je med NOB veliko doprinesla NOB. Po vojni je bil aktiven v krajevni skupnosti, delal je pri Rdečem križu, v ZB NOV in v ZRVS.

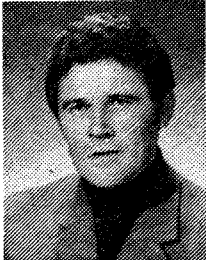
Karlo Gombač

Pokopali smo ga na škocjanskem pokopališču. Rodil se je pred 84. leti v Naklem. Takoj po kapitulaciji Italije je začel delati za NOB kot vojaški referent. V njegovi hiši je bila tudi kurirska javka.

Franc Jerina

Maja smo se v Dolenjem Logatcu poslovili od borca Dolomitskega odreda in Logaškega bataljona, večletnega predsednika ZZB NOV občine Logatec in izredno aktivnega družbenopolitičnega delavca Franca Jerine. Rodil se je leta 1923 v Logatcu. Za NOG je začel delati spomladi 1942, v partizanske vrste pa je vstopil po kapitulaciji Italije. Za zasluge NOV je bil večkrat odlikovan. Po osvoboditvi je ostal v JLA do leta 1955. Po vrnitvi v domači kraj je začel vneto delati v družbenopolitičnih organizacijah.

Ciril Hrabar

Pred 55 leti se je rodil v vasi Novokračice blizu Ilirske Bistrice. Septembra je postal bорец v 3. brigadi 8. divizije. V NOV je bil vodnik, politični delegat, namestnik oficirja OZN v brigadi, v začetku leta 1944 je bil sprejet v KPJ. Po vojni se je aktivno vključil v izgradnjo naše domovine. Imel je številne funkcije v ZK, SZDL, sindikatu in ZRVS. Julija smo ga pokopali na Črnučah.

Franc Brglez

Februarja smo se na pokopališču v Poljčanah poslovili od Franca Brgleza, rojenega 1914 v Lušči vasi. V NOV je vstopil avgusta 1944. Bil je odlikovan.

Ljudmila Lederer

Avgusta smo v Poljčanah pokopali Ljudmilo Ledererjevo, rojeno 1926. leta v Lembergu. Od junija 1944 do konca vojne je delala za NOV kot obveščevalka za Kozjanski odred in TV S-2 Sladka gora. Bila je odlikovana.

Franc Mušič-Lesjak

Septembra smo se na pokopališču Tinje poslovili od borca Zmagovih partizanskih bolnišnic Franca Mušiča-Lesjaka. Na njegovi gorski kmetiji so dajali zatočišče in hrano že prvimi partizanom na tem delu Pohorja, borcev Pohorskega bataljona. Po prihodu 14 divizije so se brigade nastanile prav pri njem. Poskrbeli so za ranjence, jih negovali in skrivali do prenosa v Zmagove bolnišnice pod Roglo. Jeseni 1944 so začeli graditi partizansko bolnišnico Jesen v neposredni bližini njegove kmetije, katera je tudi postala sestavni del bolnišnice. Na kmetiji je bila glavna javka za sprejem ranjencev in obveščevalna služba. Po Lesjakovi zaslugi je bolnišnica prešla vse hajke.

PRAVNI SVETOVALEC

K. I. M. Po pravilniku moje delovne organizacije pripada delavcu, ki izpolni 30 let delovne dobe, jubilejna nagrada. Ali se v teh 30 leti všteje tudi posebna doba v dvojnem trajanju?

Odgovor: Smisel podelitve jubilejne nagrade je v tem, da se da posebno priznanje tistim delavcem, ki so določeno število let delali v tej ali drugi delovni organizaciji. Zato se posebna doba po obstoječi sodni praksi ne všteva v čas dejanskega dela, če to ni v samoupravnem splošnem aktu posebej določeno. Jubilejne nagrade ne ureja zakon, ampak je od delavcev vsake organizacije združenega dela samih odvisno, ali bodo s samoupravnim splošnim aktom uvedli jubilejne nagrade ali ne. Sami tudi določijo pogoje, pod katerimi pripada posameznikom pravica do te nagrade. Odgovor na vaše vprašanje je torej odvisen od tega, kako je podeljevanje jubilejnih nagrad urejeno v vašem pravilniku. Če v njem ni navedeno, da se posebna doba všteva v čas, ki je naveden v pravilniku kot pogoj za to nagrado, potem v morebitnem sporu ne bi uspeli doseči všteta posebne dobe.

L.A.V. Ste bорец NOV in rezervni oficir JLA ter bi radi vedeli, do katerega leta starosti ste zavezani služiti v rezervnem sestavu oboroženih sil?

Odgovor: Po zakonu o vojaški obveznosti (50. člen) traja obveznost služiti v rezervnem sestavu oboroženih sil do konca koledarskega leta, v katerem vojaški obveznik – moški dopolni starost 60 let. Predsedstvo SFRJ pa lahko ob neposredni vojni nevarnosti in v vojnem stanju podaljša obveznost služiti v rezervnem sestavu za rezervne oficirje in vojaške uslužbenke tudi po preteku navedene starosti.

I. J. R. Ali invalidi lahko postanejo člani zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije?

Odgovor: Po statutu ZZB NOV Jugoslavije je član te družbenopolitične organizacije lahko vsak državljani SFRJ, ki je bil udeleženec v NOV, ki je osebni vojaški vojni invalid, ki je v tujini ali v domovini podpiral narodnoosvobodilno gibanje, ki je bil zaradi udeležbe v vojni ali ker je podpiral NOG, v zaporu, taborišču, izgnanstvu, deportiran ali na prisilnem delu, ki se je zunaj domovine bojeval v oboroženih enotah proti fašizmu, ki je mirodopski vojaški invalid in ki je član družine padlega borca ali umrlega vojaškega invalida ali umrlega vojaškega invalida, če uživa pravice družinskega invalida. Kot vidite, članstvo v ZZB NOV Jugoslavije ni omejeno le na aktivne udeležence NOV in aktiviste, ampak so člani lahko tudi invalidi omenjenih kategorij in družinski člani padlih borcev ali umrlih invalidov.

Z. B. I. Delovna organizacija, v kateri sem zaposlen, mi je pred leti dodelila stanovanje. Ker nameravam zaposlitev spremeniti, me zanima, ali mi delovna organizacija lahko stanovanje odpove?

Odgovor: Po zakonu o stanovanjskih razmerjih lahko delovna organizacija odpove stanovanje delavcu, če je delovno razmerje prenehalo po njegovi volji. Odpoved pa mora vložiti v treh mesecih po prenehanju delovnega razmerja, sicer odpoved ne bi bila veljavna. Odpovedati vam tudi ne bi mogla, če ste dopolnili 10 let delovne dobe, od tega najmanj pet let neprekinjeno pri stanodajalcu. Če ste torej v tej organizaciji zaposleni več kot pet let nepretrgoma, delovne dobe pa imate več kot 10 let, kakor povzemamo iz vašega pisma, se vam odpovedi ni treba bati.

Napad na letališče Belvedere

Franc Črnugelj-Zorko 7

Rezultati boja

Sovražnik je na dveh krajih, med seboj oddaljenih komaj nekaj kilometrov, v enem mesecu doživel dva huda udarca. Dne 13. februarja 1944 je 17. Gregorčičeva brigada uničila postojanko Fojda, iz 13. na 14. marec 1944 pa so enote 2. bataljona Briškobeneškega odreda napadle in uničile letališče Belvedere.

Ta dva velika vojaška uspeha sta se dogodila v času, ko je sovražna propaganda na vsa usta kričala, da so partizani uničeni in potolčeni. V lažni nemški propagandni stroj se je poleg fašistov prvič vključil in močno angažiral tudi ekstremno nacionalno usmerjeni sloj in vrgel že dokaj oglodano kost, češ da so Slovenci dvignili glave ter si želijo prisvojiti in »sovjetizirati« Furlanijo. »Komunisti so pred vrati«, »Vse sile moramo usmeriti proti slovenskemu sovjetizmu, ki ga nosijo komunisti – partizanstvo«, so bile parole, ki so jih metali med ljudi. Delovali so previdno, niso se opredeljevali, vsaj navidezno ne, niti za niti proti Nemcem. »To je bila angažirana sredina, ki se je zavedala, kaj hoče. Ni se hotela kompromitirati, čeprav je delovala na stališčih fašizma in se držala preizkušenih protikomunističnih in protipartizanskih parol,« je rekel Alfonz Perat.

Naše in furlansko ljudstvo je kmalu spregledalo pravo ozadje parol. Poštenemu ljudstvu je bilo dovolj fašizma in nacizma, spoštovali in visoko so cenili delo borcev proti okupatorju. Želeli so svobodo in se zavedali, da jo lahko dosežejo samo z uničenjem fašizma in nacizma. Bojni uspehi slovenskih partizanov nad sovražnikom ravno v območju med reko Nadižo in reko Ter so bili posebnega pomena in prav na pragu pomladi 1944. leta, kajti prav tedaj so garibaldinske enote vsak dan sprejemale v svoje vrste nove borce – furlanske fante. Zmaga na letališču Belvedere je zelo spodbudno delovala med ljudstvom. Sovražnik ni mogel skriti svojega poraza, a s tem je priznal novo navzočnost blizu krajev, kot so: Videm, Čedad, Fojda, Tricesimo, Gumin, s tem pa tudi našo moč. (Poročilo štaba 2. bataljona in štaba Briškobeneškega odreda z dne 15. marca 1944, 18. marca in 4. marca 1944. leta. Fasc. 292/II in 291/I v IZDG Lj. Štab 9. korpusa je poročal 31. marca 1944. Glavnemu štabu NOV in POS, da je bila akcija 12. marca 1944, da je bilo ubitih 30 sovražnikov in da je trajala 4 dni. To je res, če štejemo dan odhoda na akcijo in dan vrnitve v tabor 2. bataljona. Akcija na letališče je v omenjenem poročilu ocenjena za eno izmed najuspešnejših na Primorskem sploh. Zbornik VI/12, dokument št. 82, str. 308). To je bil do takrat za nemško vojsko, italijanske fašiste in iredentiste najhujši udarec, ki ga niso mogli skriti. Popularnost partizanov je rasla, rasel je odpor proti okupatorju, vse skupaj pa je zelo ugodno vplivalo in omogočilo ponovni vzpon italijanskih garibaldinskih partizanov.

Na letališču so uničili tri letala štorklje, tri lovce tipa »messerschmitt«, dva lovca tipa »focke wulf«, kurirsko letalo »Nardin«, dva kamiona in osebni avtomobil. Zažgali so baraki, v eni je bila municija, letalske bombe in drug vojaški material. V baraki je padlo 20 sovražnikovih vojakov, v stavbi poveljstva je padlo pet Nemcev, več pa je bilo ranjenih. Natančne količine bomb, orožja, municije, obleke in druge opreme, ki je bila uničena na letališču, niso mogli določiti niti oceniti. Tisti, ki so sodelovali v pripravi za akcijo, so presojali, da so uničili okrog 40–50 ton materiala. Drugi so sklepali, da je bilo celo veliko več letalskih bomb. Orožja in drugega materiala niso veliko zaplenili, kajti glavni namen je bil, da bi presenetili sovražnika, uničili živo silo in letala. Zvonko Vodopivec-Nazdar meni, da je posebno pomembno, da ni bilo niti na pohodu niti v boju na letališču niti ene žrtve, saj sta bila lažje ranjena le dva partizana.

Vrnitev v tabor

S pobočja planine Topli vrh so borci 2. bataljona nadaljevali pot šele z nočjo. Borci so se odpočili, sovražnik pa jih z ogledovanjem iz letal ni mogel zaslediti. »Ob vrnitvi v tabor 2. bataljona nikakor nismo želeli srečati sovražnika, za boj nismo bili pripravljeni. Naš cilj je bil, da se čimprej strnemo z drugim delom 2. bataljona, da z njimi delimo veselje zmage in se skupaj pripravljamo na morebitno sovražnikovo ofenzivo. Vedno, ko obnavljam spomine in vtise na naše obnašanje ob vrnitvi v tabor Na plazeh, se mi vsiljuje v spomin, da smo se nekoliko bali sovražnikovega maščevanja, vsaj nekateri borci so bili malce negotovi. Nekateri so se počutili ravno nasprotno, bili so bolj bojoviti, samozavestni, polni zaupanja v partizansko moč,« je pripovedoval Stanislav Rosić-Stanko.

Sovražnik je še isti dan po napadu iskal partizane, toda ni šel daleč iz postojank, najdlje do Belvedera. Letalstvo je krožilo predvsem nad Gornjo in Doljno Černjevo in Tipano. Na to območje so jih verjetno vodile informacije o navzočnosti partizanov v noči 12. marca 1944 kot tudi poročilo fašistov iz postojanke Neme, da so bili napadeni v noči od 11. na 12. marec.

Nemci so se močno opirali tudi na informacijo, ki jim jo je dal v vasi Kred ujeti partizan – kurir. Poleg drugega jim je označil tudi kraj tabora 2. bataljona Na plazeh. Na podlagi teh informacij so Nemci izdelali plan za nekaj na hitro izvedenih napadov na partizane.

Zgodaj zjutraj 14. marca 1944 so zmagovalci z Belvedera prišli do vasi Brezje. Naleteli so na borca, ki je sam prišel iz tabora Na plazeh ter jim povedal, da je bilo taborišče napadeno in da je verjetno dosti žrtev. Takoj so se odpravili v taborišče, da bi pomagali napadenim soborcem.

Namesto ocene

Štab 9. korpusa je poročal Glavnemu štabu NOV in POS o napadu na letališče Belvedere: »Briškobeneški odred... 12. 3. 1944. leta. 2. bataljon je izvršil eno izmed najuspešnejših akcij v partizanstvu v Primorju sploh. Napadel je letališče Belvedere pri Vidmu. Akcija je trajala 4 dni in je popolnoma uspešna...« Akcija ni trajala polne štiri dni. Pohod se je začel 11. marca zvečer, končal se je 14. marca zjutraj.

Ali je akcija popolnoma uspešna? O tem še danes nekateri udeleženci niso popolnoma enotni. Če je bilo uničenje letal glavni cilj, potem je akcija popolnoma uspešna. Miniranje stavbe, v kateri je bilo poveljstvo letališča, bi povečalo popolnost uspeha, toda za takšno dejanje takrat ni bilo eksploziva, in zato niti štab odreda niti štab 2. bataljona tega nista postavila za nalogo. Naloga je bila: likvidirati poveljujoči kader in uničiti letala. To je bilo vse opravljeno.

Akcijo so dolgo pripravljali zaradi letališča in bližine sovražnikovih postojank. Prav zaradi tega nihče iz štaba 2. bataljona ni hotel sprejeti odgovornosti za posledice ob morebitnem neuspehu. To odgovornost je prevzel štab Briškobeneškega odreda.

Osnovna zamisel akcije je bila izredna, prav tako tudi priprave za akcijo, ki so bile vsestranske. Štab 2. bataljona je v vseh pripravah zelo koristno pomagal pomočniku komandanta odreda, saj je večji del priprav izvedel štab bataljona s svojimi kadroviskimi in tehničnimi sredstvi.

Konec

Prijazna in topla je njena beseda

*Bili so se – kot junaki so padli,
radi za dom svoj življenje so dali,
vedeli so, kaj ponos je in čast,
kaj domovine je sreča in rast.
Umrlo je le njih minljivo telo,
nikdar umrla njih duša ne bo.
Nikdar poraženi, nepremagljivi,
vsi bodo v smrti še vekomaj živi.*

(Odlomek iz pesmi
neznane kitajskega pesnika)

Med njimi sta bila tudi narodna junaka Milan Majcen iz Sentjanža in Janči Mevžlj iz Mokronoga, oba sinova zavednih staršev, vzgojena od zgodnjih otroških let v ljubezni do domovine, dela, svojega ljudstva in njegove svobode. Pokazala sta, kako se je treba bojevati za svoj narod. Njun boj 28. in 29. oktobra 1941 v Murencah pri Sentjanžu je bil eden tistih dogodkov, ki so jeseni prvega leta fašistične okupacije z vso silo odjeknili po naših mestih in vaseh, ječah in zaporih. Čeprav tega boja ni vodila ne četa ne bataljon, ampka samo dva partizana, ki sta v njem izgubila življenje, bo ostal za vedno zapisan v zgodovini našega NOB.

Naša šola v Mokronogu nosi ime enega teh junakov – Jančka Mevžlja. Zato vsako leto 28. oktobra praznujemo dan šole. Letošnji 28. oktober pa nam bo ostal še posebej dolgo v spominu. To je bil dan, ki ga ni mogoče tako hitro pozabiti.

Marsikom je bil ta dan všeč zato, ker ni bilo pouka. Nekaj učencev pa, ki smo tega dne doživeli precej več kakor samo proslavo in dan brez pouka, se bomo z veseljem še dolgo spominjali Jančkove mame, njenega pogleda in besed. Srečni smo bili, da je bila med nami. Vsi člani našega literarno-novinarskega krožka smo jo nestrno pričakovali. Spraševali smo se: »Bo prišla ali je ne bo?« Vedeli smo, da je že precej v letih (stara je 84 let), a ko nam je odpisala, da pride, če bo le lepo vreme, se nam je odvalil kamen od srca. Skoraj nihče je še ni poznal, in zato je bil to za nas resnično velik dogodek.

Po proslavi, ki smo jo imeli v telovadnici šole, je nato delegacija pionirjev, mladincev in gostov z Jančkov mamo odšla v Murence. Med pionirji smo bili tudi mi. K spomenikom Milana Majcena in Jančka Mevžlja smo položili šopek in v hladnem jesenskem dopoldnevu prisluhnili besedam člana 12. SNOUB, ki so nas popeljale v čas vojne in delovanja te brigade. Nihče od nas ni občutil mraza, saj so bila naša srca topla, topla ob spominu na ljudi, ki tudi v najtežjih dneh naše zgodovine niso klonili. Ponosno, z vzravna glavo so odšli v boj, v boj za lepši, svetlejši jutri. Niso mislili le nase, na žrtve, ampak na ves slovenski narod. Res je, da mnogi niso dočkali sonca svobode, ki je posijalo na slovensko pokrajino, a njihova svetla misel žari v srcih vseh slovenskih ljudi, žari zdaj in bo žarela še naprej.

Te misli so nas spremljale na poti proti pokopališču v Sentjanžu, kjer sta pokopana oba narodna junaka, Milan Majcen in Janči Mevžlj.

Najbolj nestrno pa smo pričakovali pogovor z Mevžljevo mamo. Malo smo se bali, kako bo sprejela naše povabilo, a ko smo videli, kako

prijazna in topla je njena beseda, je bila vsa bojazen v trenutku pozabljena. Klepetali smo in klepetali, tudi na klavir nismo pozabili zaigrati in pri tem skoraj pozabili na uro. Nekaj utrinkov iz tega pogovora je po našem mnenju še posebej zanimivih.

V knjigi z naslovom Narodna junaka Milan Majcen in Janči Mevžlj smo prebrali, da je Janči že zelo mlad odšel v Beograd. Mogoče nam vi veste kaj več povedati iz tega obdobja njegovega življenja?

Odšel je v Zemun. Velikokrat mi je pisal, koliko ima glavni kuhar plače, fantje pa niso dobili čisto nič. To ga je zelo bolelo. Potem je prišel v Ljubljano, v Union. Tukaj pa

Imate kakšen njegov spomin?
Njegove dokumente, slike, drugega pa nimam.

Se spomnite kakšnega posebnega dogodka iz njegovega življenja?

Takrat, ko je bil v Ljubljani. Takrat smo bili še največ skupaj. Potem pa je odšel v Mokronog. Pisal mi je, naj mu pošljem dve močni srajci. Najstarejša hčerka je imela novo krilo. Podrli sva ga in iz njega naredili srajco, za eno pa sva kupili novo blago. Vse skupaj sem poslala na Dolenjsko, pa še baterijo sem priložila, za katero me je tudi prosil. Nato je kmalu umrl. Takrat je bil star komaj dobrih osemnajst let.

Kako pa ste vi takrat živeli v Ljubljani?

Težko, zelo težko. Sovražniki so pogosto prihajali v hišo in mi vse razmetali, celo žimnice so mi razrezali. Tudi prstanček, ki ga je imela hčerka na nočni omarici, so vzeli. Enkrat sem bila sama doma, hčerke so bile v šoli,

Spomenik Jančija Mevžlja, po katerem nosi ime osnovna šola v Mokronogu

je bil še večji revež. Sem so prihajali le bogatejši gostje, on pa ni smel niti jesti tega, kar bi hotel. Potem je prišel v Ljubljano stric Majcen in rekel Jančiju, naj gre z njim v Mokronog.

Kako pa je Janči živel v Ljubljani?

Otroci, jaz nič ne vem, kaj je Janček v Ljubljani počel, ker mi ni povedal. On je bil v tistem tečaju – telegrafskem –, pa je meni rekel, da si zobe popravlja. Delali smo pri hiši, pa nismo vedeli drug za drugega. Nismo spraševali, kod kdo prenaša kakšno pošto; če si manj vedel, bolje je bilo.

Česa se najraje spominjate iz Jančkove mladosti?

Najraje se spominjam dni, ko je še hodil v šolo. Bil je tako priden otrok.

Vam ni nikoli nagajal?

Meni ne, čeprav je potem v šoli nagajal. Bil je tako živ.

S čim se je Janči največ ukvarjal v prostem času?

Z Majcnovim Francijem sta imela na dvorišču hlode in ti hlodi so bili vlak... Bili so vse mogoče. Če sem ga šla na dvorišče iskat, sta bila tako zatopljena v to igro, da me sploh nista opazila. S svojim bratom se pa ni igral. Bila sta tako različna.

pa sem se skrila za stranišče na vrata in si mislila, zdaj naj mi pa vse poberejo, bomo že kako živeli, samo da bi še ostala in lahko skrbela za svoje otroke. Ker niso našli ničesar, so se ustavili ob lopatki za premog in trdili, da je to vojaška lopatka. Potem sem jo vrgla kar v Ljubljano.

Kako pa zdaj živite?

Imam borčevsko pokojnino, dovolj za moje potrebe. Živim pri hčeri, kjer imam svojo sobo. Malo skuham, imam vrt, rada pa tudi kvačkam, plesti pa ne morem, ker ne morem držati igel. Brez dela nisem nikoli. Rada pa tudi berem.

Sem pa tako srečna, da se tako lepo spominjate mojega sina. To mi zelo veliko pomeni.

»Na svidenje prihodnje leto!« smo še zaklicali, preden smo se razšli z Jančkov mamo.

Članice literarno-novinarskega krožka
OŠ Jančka Mevžlja
Mokronog:

TATJANA JUVANČIČ,
BERNARDA HOČEVAR,
BETKA TRATAR,
KSENIJA JALŠOVEC
in MARTINA BARTOLJ

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE

To je bilo nekaj tednov za Kubišem in Gabčíkom. Njegova skupina, ki se je imenovala »out distance«, ni pristala preveč srečno. Pilot jo je pomotoma popeljal precej daleč stran od kraja, kjer so jo pričakovali. Poleg tega so porazgubili tudi opremo, vodja poročnik Opalka pa si je pri doskoku zvil nogo. Skupina ni ostala strnjena, temveč je vsak njen član zvil na svojo stran. Čurda se je najprej skrival pri raznih pripadnikih odporiškega gibanja.

»Vse je zapisano, dorečeno – zakaj tega ne storimo?«

Rahela, Rutnikova Rahela iz Slovenj Gradca. Židovsko ime? Da, a kaj zato. Pravijo, da smo menda v davnini bili Židje. Vsi otroci pri hiši, veste, so imeli židovska imena, svetopisemska, pretirano vereni pa ni bil nihče. Jaz v to ne verjamem, pa tudi če bi bili, smešno, ljudje smo pač vsi. To je igračka za ljudi s predsodki.

Devet otrok se je priko-balilo na svet na domačiji nad Mislinjo, sedem jih je preživelo, Raheli se je zapisalo, da bo zadnja. Bila sem postržek. Otroci so se razkropili po svetu, s starima dvema sem ostala sama. Končala sem osnovno šolo in – to je bilo vse. V glavi mi je ključalo do onemoglosti, jokalila bi, tulila tja pod hrib, kjer so prihajali na pašo gamsi izpod pečini in predrzo mulili sočno travo tik nad domačijo, že kar navajeni na ljudi. Joj, biti otroška negovalka, sen nad vsemi željami. Vsi so šli v šolo, moji, imela sem v Ljubljani že vse urejeno, nov svet je vstajal pred menoj, pa nič.

Zgodilo se je, kot se dogaja le redkokje: namesto da bi starši v mladosti skrbeli zame, sem morala zanje jaz, postržek.

Sedemnajst let sem šela tisto pomlad, ko se je začela vojna. Moji so bili zavedni ljudje, pošteni, ne pretirano verni, otroci pa, takole na pol. Pol zelo vernih, pol pa jih je šlo svojo pot.

Ko se je začelo, smo nekako podzvestno čakali, kdaj bodo prišli.

1942. Hišo so nam premetali Nemci. Bilo je po aretaciji bratov Iršičev, Stanke in inž. Rada. Bili smo povezani s trgovcem Jožetom Planinšcem, ki je zbiral orožje za partizane. Nemci so predvidevali, da je Jože skrito pustil pri nas.

Postalo je tiho, vznemirljivo tiho, čakali smo,

kaj bo, nekaj je viselo v zraku, težko kot zvonovi, nemi in nasršeni v linah. Trgovca in Rada so ustrelili, zveze so bile potrgane, bili smo prepuščeni sami sebi.

Proti koncu leta je prišel na domačijo nad Mislinjo Franc Rozman Stane.

»Tako srčnega dekleta, kot si ti, Rahela, še svoj živi dan nisem srečal, pa čeprav sem prehodil veliko sveta in videl marsikaj!«

Ej, Rahela, kako si bila srečna tistikrat. Stanetove besede so znale zviniti. Tistikrat je bilo pozabljeno šolanje v Ljubljani.

Stane je odločno vztrajal, naj jaz ostanem doma, za zvezo, brat Stane pa naj se vrne v nemško vojsko, da Nemci ne bi česa zaslutili. Bo bolje tako. Ti, Rahela, drži zvezo s Srčkovo mamo. Odšel je, vedro smo gledali za njim, spet se je začelo.

S Srčki smo nenehno živeli skupaj v hudem in dobrem. S Pušnikovo Marjanco. Pod Pohorjem je zaživelo, kar je bilo razbito, se je znova sestavljalo v celoto.

Nesreča nikoli ne počiva. Morali smo zvedeti, da je padel Pohorski bataljon in spet je vse utihnilo, potuhnili smo se in – čakali, in spet je prišel Stane. Še isti dan sem odrinila v hribe, med Pohorje, v dolino, kamor me je pač vodila Stanetova volja, želja nas vseh. Organizirala sem sosede, kmete, jih pridobivala za sodelovanje.

Začele so prihajati brigade. Pri nas, v skritem pa zelo odprtem kotu, kjer je bilo mogoče opaziti sleherni premik v dolini, je bila obveščevalna služba in prek mene je šla pošta na različne kraje, bili smo nekakšen poštni urad, le pečatov ni bilo, brnenja telefona in tipka-

nja pisalnega stroja. Nosi-la sem pošto za Pohorsko, Zidanškovo brigado...

V začetku 1944. leta so pri Sedovniku padli fantje iz Zidanškove brigade. Rada bi to povedala, ker mi je bilo hudo. Tako hudo kot morebiti v vsej vojni ne. Pome je prišel kurir. Dejal je, naj grem

borcem na položaje, k Planinšču v Sentilj. Kruh, kruh, kaj si pomenil.

Postala sem obveščevalka Četrte operativne cone. K nam je prišel Peter Brajevič, dogovarjala sva se za nadaljnje delo, mati pa so mislili, da bom morala v gozd. Jokali so,

mi bilo všeč. Nekdo si je izmislil in – ostalo je. Zaradi temperamenta, so se hahljali, na pol za šalo, na pol zares. Za terence – MARTA. In tako nekateri sploh niso vedeli, kdo je to, kdo se skriva pod imenom Parabela in kdo pod Marta. Še dandanašnji ne vedo.

Bila sem Parabela in sprejeli so me v SKOJ.

Skojevka Marta – Parabela je dočakala svobodo in odšla v službo na krajevni urad v Mislinjo. A kaj se če, ljubezen prekriža pota kot vojna. Poročila sem se in hajd na Ravne na Koroškem, kjer sem delala v raznih odborih, v Slovenj Gradcu pri borbah, zdaj pa sem tajnica pododbora Zidanškove brigade.

Veliko se videvam z nekdanjimi partizani, s prijatelji (kako zna človek ceniti to prijateljstvo, kar nekako nostalgичno postaja vse skupaj v tem nečustvenem svetu), soborci, obveščevalci, aktivisti.

»Pri Parabeli se dobimo,« poreko in vsak ve, kje je to.

Lani sem bila operirana. Deset jih je prišlo, fantov. To mi pomeni največ, da smo ostali takšni, kot smo bili.

A danes? Joj, danes kar naprej nekaj kritiziramo. Za zajtrk, kosilo in večerjo, pa še vmes. Ne prenesem tega. Preveč smo pretrpeli.

Kukavičje jajce, prekleto. Ni jih malo, če to kdo misli. V naše vrste so se vrinili tisti, ki to najmanj zaslužijo. S poštenostjo se mešetari, z zaupanjem baranta, z zgodovino pre-kupčuje, zahrbtnost rojeva posmeh. Toda kljub vsemu je pri nas zelo dobro. A borcev je vse več in več.

Veliko so hodili k meni, da bi pričala. Tudi kukavičja jajca so trkala na vrata. Vest mi ni dala, da bi rekla besedo zanje, ki

jih nisem poznala. Niso vsi takšni. Toda s tem bi morali pretrgati mi borci sami, in če se danes jezimo, smo za vse pač sami krivi. Vsako zlo je treba iztrgati s koreninami ob pravem času in na pravem mestu. Mi smo na to pozabili.

Kaj bi rekla? Kar naprej govorimo o stabilizaciji, človek ima polna učesa, stvari se ponavljajo, stokrat eno in isto, zelo natanko vemo, kaj nam je storiti, vse imamo zapisano, dorečeno in vendar – zakaj tega ne storimo. Človek ima občutek, da se gremo slepe miši, da kar nekako ne maramo storiti tega, kar smo sto in enkrat povedali in zapisali. Malo več poštenja in zagretosti bi moralo biti, pa bi šlo. Tako bi izpeljali to stabilizacijo.

Zakaj govorim o stabilizaciji? Ker jo čutim v gospodinjstvu. Toda prav ta stabilizacija naj bi bila takšna, kot je dobro gospodinjstvo. Varčevalo naj bi se povsod. Po občinah, republikah, v federaciji, kar velja za ene, naj velja tudi za druge, za vse enako, naj ne bo razlik, pa malo več naj se dela, vsaj tistih osem ur.

Radi bi se morali imeti. Kot med vojno.

Neutrudno govori, najbrž niti ne misli, ali bo povedala prav ali narobe. Narobe za koga drugega, ne zase.

Sivi prameni las vihrajo nad očali, v katere ljubeče zre vnučka Urška. Zada, za sivino, črnina bogatih las, ki se umika. Prihajajo znanke, besedujejo, stari obrazi vasujejo v vroči izbi, zunaj se poslavljajo poslednje rože lepo urejenega vrtniča, daleč za hišo razvlečeno bedi Pohorje s Pavčkovimi bolnicami, s tehniko Sovo, med smrekami blodi jo duhovi velikih dni.

Dobimo se pri Parabeli, pri Marti, saj veste.

Deset jih je prišlo, ko sem bila v bolnišnici.

O, da bi le še bili takšni, kot smo znali biti takrat.

– mst –

dol, da bi jih prepoznala, da bom povedala, kdo so. In sem šla.

Vihrala sem v boli prek teh obrazov. Prejšnji večer so še bili pri nas. Veseli, prepevali so, tudi komisar Jan je bil med njimi. Sedem jih je ležalo, nemih, zaradi izdaje...

Koliko kruha sva z Darinko, sosedovo hčerko, zbrali, ko so prišle brigade Štirinajste divizije. Puh-telo je iz njega, božansko dišalo, ko sva ga nesli

mene pa v gozd nihče ni silil, četudi bi z veseljem šla. Tukaj si koristnejša, je dejal strumni Črnogorec.

Naj spregovorim še o Vitezu. Skrbel je za tehniko Sovo, skupaj z njim smo pripravljali material za Pavčkove bolnice na Pohorju. To smo delale mladinke, pri nas in pri Vodovniku.

Bila sem PARABELA, za zidanškovce, proti moji volji, kaj vem, zakaj, ni

